

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS
HRVATSKOG
PLANINARSKOG
SAVEZA

GODIŠTE 96

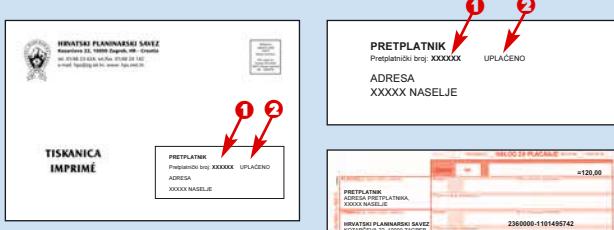
SRPANJ
KOLOVOZ
2004

7-8

**»HRVATSKI PLANINAR« - ČASOPIS HRVATSKOG PLANINARSKOG SAVEZA
»CROATIAN MOUNTAINEER« - JOURNAL OF THE CROATIAN MOUNTAINEERING ASSOCIATION**

ČASOPIS »HRVATSKI PLANINAR« izlazi u 11 brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj). Prvi broj izšao je 1. lipnja 1898. Časopis nije izlazio od 1919. do 1921. i od 1945. do 1948., a od 1949. do 1991. izlazio je pod imenom »Naše planine«.

PRETPLATA za 2004. godinu je **120 kuna** (za inozemstvo 32 eura). Preplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskog planinarskog saveza **2360000-1101495742**, pri čemu na uplatnici u rubrici »Poziv na broj« obavezno treba biti upisan **Vaš preplatnički broj**. Preplata za inozemstvo (32 eura) uplaćuje se na račun **SWIFT-ZABA-HR XX 25731-3253236**, također uz poziv na preplatnički broj.

Vaš preplatnički broj (O) otisnut je uz Vašu adresu, koja je naljepljena na omotnicu za slanje časopisa. Nakon izvršene uplate, uz adresu ćete moći vidjeti naznaku o uplati, čime možete provjeriti je li Vaša uplata za tekuću godinu uredno primljena i evidentirana pri HPS-u (O).

NOVI PRETPLATNICI, odnosno zainteresirani za preplatu, trebaju se pismom, telefonom, faxom ili e-mailom javiti Hrvatskom planinarskom savezu. Za nekoliko dana poštom će primiti uplatnicu i brojeve izašle od početka godine, a zatim će svaki mjesec na svoju adresu redovno primati svoj primjerak časopisa.

CIJENA POJEDINAČNOG PRIMJERKA je 15 kuna.

SURADNJA: Prilozi se mogu slati putem e-maila ili poštom. Krajnji rok za primitak priloga je 10. dan u prethodnom mjesecu (30 dana prije izlaska broja). **Uredništvo zadržava pravo kraćenja i obrade tekstova**, posebno za duže priloge. Svi primljeni materijali se na zahtjev vraćaju autorima. **Prednost imaju** prilozi popraćeni što boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati poštom ili u digitalnom formatu (e-mailom, na CD-u ili disketi). Detaljnije upute možete potražiti na Internetu na adresi <http://hps.inet.hr/hp/upute.pdf> ili izravno od urednika.

IZDAVAČ

**HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ
KOZARČEVA 22, 10000 ZAGREB**

**E-MAIL: hps@inet.hr
http://hps.inet.hr
TEL./FAX 01/48-24-142
TEL. 01/48-23-624**

UREDNIŠTVO

**hrvatski.planinar@vip.hr
http://hps.inet.hr/hp**

UREDNIK

**ALAN ĆAPLAR
PALMOTIČEVA 27, 10000 ZAGREB**
**E-MAIL: CAPLAR@VIP.HR
TEL./FAX 01/48-17-314
TEL. 091/51-41-740**

UREDNIČKI ODBOR

**DAMIR BAJS
DARKO BERLJAK
VLADO BOŽIĆ
TOMISLAV ČANIĆ
MR. DARKO DOMIŠLJANOVIĆ
VESNA HOLJEVAC
FARUK ISLAMOVIĆ
ŽDENKO KRISTIJAN
ŽELJKA LISAK
PROF. KRUNOSLAV MILAS
PROF. DR. ŽELJKO POLJAK**

TISAK

**»EKOLOŠKI GLASNIK« D.O.O.
DONJA LOMNICA**

ISSN 0354-0650

SADRŽAJ

HRVATSKI PLANINAR

Godište 96
VolumeBroj 7-8
Number

srpanj - kolovoz 2004

242

PAKLENICA

245

NEPOZNATI PAPUK

264

NOVOSTI S HPO

280

VELEBITSKI PL. PUT

PAKLENICA I JA

JASNA ŽAGAR

242

STRAŽEMANSKO BESPUĆE

ANTUN KASAPOVIĆ

245

VISOVI I VRELA ZAPADNOG PAPUKA

MILAN KAUČIĆ

248

PLANINARSKE CIPELE

DDRAGICA VITAS

250

PRVI PUT NA CRNOPCU I U KANJONU KRupe

GORDANA BURICA

252

KRKOM NIZVODNO

MIRA BUZUK - BARAS

254

SEDAM DANA PO VELEBITU

MILICA MIŠKULIN

256

HRVATSKA PLANINARSKA OBILAZNICA

ZDENKO KRISTIJAN

264

KLANSKI PLANINARSKI PUT

DAMIR BAJS

270

DOTAKNULA SAM OBLAKE!

DOROTEA ŠKRABO

271

NOVI IZAZOVI PRED HGSS

VINKO PRIZMIĆ

272

POLA STOLJEĆA PLANINARSKIH PRIZNANJA

ŽELJKO POLJAK I MILIVOJ RIHTARIĆ

277

OBLJETNICE VELEBITSKOG PLANINARSKOG PUTA

VLADIMIR JAGARIĆ

280

PLANINARSKE KUĆE I PUTOVI

282

SPELEOLOGIJA

284

IN MEMORIAM: Mijo ŠTRK, Ivica KERESMAN,**ZDRAVKO ČEVAPOVIC**

286

VIJESTI

287

SLIKA NA NASLOVNICI:

ANIĆA KUK U VELIKOJ PAKLENICI, FOTO: TOMISLAV MARKOVIĆ

JUŽNI VELEBIT

PAKLENICA I JA

JASNA ŽAGAR, Sesvete

Već se nekoliko dana pripremala promjena vremena. Jutrima bi more Velebitskog kanala bilo mirna plavetna površina u kojoj bi se ogledao tek poneki oblačak, a popodnevima bi struje nosile valove čas na jednu pa onda opet na drugu stranu. A uvečer bi u lagano mreškanje mora pun mjesec utisnuo svoj srebrni sjaj.

Te su večeri munje sijevale nad kopnjom, a olovnosivi oblaci u trenu su prekrili nebo. Činilo se i zemlju i more. Jugo je pokazalo svu svoju veličanstvenu silinu. Iza sebe ostavilo je pustoš razbacanog kamenja, otkinutog granja i uginulih morskih ježeva. A ujutro kao da ničeg nije ni bilo. Tek je slikovita bijela kapa oblaka ponad vrhunaca

Velebita navijestila dolazak bure. I neopisivo modro nebo. I neopisivo čarobna Velika Paklenica.

Prozirna jutarnja maglica tišinom je obavila Marasoviće. Čini se da još svi love posljednje trage sna dok ih ne raznese zov pjetla probuđenog prvim znacima jutra. Samo niz selsku slavinu neu-morno klokoče ukusna izvorska voda i neupotrijebljena namače usahlo tlo žedno od dugotrajne suše i žege. Čak je i Paklenički mlin zaustavio svoje kolo, čekajući jesen i prvu bujicu pod kojom će mu ponovo zaškripati usnule lopatice i zastenjati stari mlinski kamen.

I dok se svjetla i sjene poigravahu tako ma-

Klanac Velike Paklenice
foto: Ivica Kodžoman

Put kroz Veliku Paklenicu

foto: Aleksandar Gospić

štom i zbiljom, prvi mirisi stijena i bilja ispunije zrak, a raskoš mu upotpuniše prvi jutarnji cvrkuti ptica. Prvi penjači već vežu papuče i provjeravaju konopce, a Labirinti pritajeno čuće sakriveni u srcu planine. Tek jedna klupa na rubu prašnjavog puta podsjetila me je da ne žurim, jer iza mene ostala je raskoš stijena koju želim ponijeti sa sobom. Pokoja zraka sunca sramežljivo mi pomiluje lice, ali jedva je vidim i osjećam. Dok promatram Klanac Velike Paklenice duboko usječen u strme litice i penjače koji ih strpljivo i dugo osvajaju čini mi se da promatram neki drugi svijet. Nestvaran i neponovljiv.

A negdje u tom skladu uzdiže se kameni div, misao na kojeg je skrivena duboko u želji da ga dotaknem. Da ga makar vidim, silnog i ponosnog, iz mog malenog, nejakog svijeta. Anića kuk sa svim svojim penjačkim smjerovima magično je privlačan i, nekako tajanstven, u ozračju jutarnje tišine.

Dok su mi noge same klizile po glatkom kamenom putu, a misli šetale od mašte do zbilje i natrag, učini mi se da čuh sramežljiv žubor vode. Napeh uši i uvjerih se da me nisu prevarile. Osmi-jeh mi ozari srce kad ugledah izvor pored puta.

Dok poput djeteta uživah u čistoj izvorskoj vodi, uši mi začuše novi, neočekivani glas. U iščekivanju gledah niz put.

Odjednom cin! cin! cin!, ..., vjetar donese zvon zvončića, i onda cin! cin! cin!... vrati mu ga velebitsko stijenje. Magarčić tužna pogleda, natovaren naramcima suhog drva za ogrjev sklizao se po kamenoj stazi. I zaustavi se baš pored mene ne znajući što mu je činiti.

- Siroče malo, kako se ti mučiš! - rekoh. A on samo šuti i tužno me gleda.

- Hajde! Ne boj se! Neću ti ja ništa! - ohrabrih ga. I on odtetura dalje.

Nekoliko trenutaka potom naišao je i gazda s opravdanjem da drva nisu teška i da magarčić već zna put do kuće u Starigradu.

S mislima na tužnog magarčića ušetah u Anića luku. Kroz tunel bijelograha šetah kao kroz san. Pomislih: »Baš je lijepo!«, jer ne mogah naći drugih riječi kojima bih ljepše opisala svoje uđivanje. Nogom pred nogu uzdigoh pogled ka stijenama i nebnu. Negdje tamo skrivena je pećina koja svjetovne tajne čuva već milijunima godina. Osuncana staza tjera znoj na lice, svjetlost sunca i ka-

Nad Malom Paklenicom

foto: Ivica Kodžoman

mena zasljepljuje vid, ali nagrada za uložen trud pravo je malo blago saznanja i doživljaja. Bogatstvo pećinskih oblika Manite peći završava veličanstvenom zavjesom i još veličanstvenijim orguljama. U tišini se iskradoh iz pećine prepuštajući šišmiše njihovom miru i počinku.

Podnevno sunce nemilosrdno je pržilo pa se novom izvoru obradovah još više. Hladniji i, činilo mi se ukusniji, vratio mi je snagu i želju da nastavim svoj put. Sve do Katića mlinu koji se utihnuo i star zgradio među granjem ponad bajkovito lijepog potoka Paklenice.

Iz šumarske kuće Lugarnice širi se miris pečenih odrezaka i kobasicu, a domar Ante između zalogaja priča o mnoštvu poskoka i njihovim leglima u Suhoj dragi. Sunce proviruje kroz oblak dima što izlazi iz krušne peći i nadražuje oči i nepce sviju prisutnih. Samo je Šarko ravnodušan na sva događanja i lijeno se izvalio u sjenu pod stolom čekajući svoju radost - naravno kost.

U glavi mi se rodila misao da zamolim Antu da me odvede u Suhu dragu. Da konačno vidim poskoka. Mnoštvo poskoka u njihovom staništu. Odmah je i odbacih, jer Ante radi, a moj cilj je dom »Paklenica«.

I bazen u kojem se ogledaju nebo i oblaci, planina, drveće i cvijeće. Kristalno čista voda ne

dopušta mi ni da je prstom taknem da je ne bih zamutila i pomutila to prirodno čarobno ogledalo. Zato se bacih na jelo. Patlidžani pripremljeni na grčki način doista su ukusni i sasvim neobični za jelovnik planinara. Malo kruha ponudih i Malenoj, ali ona samo leži pod stolom i tuguje za domarom koji je otišao po namirnice u Starigrad. Kad smo se svi uljuljali u podnevni mir i sasvim zaboravili na Malenu, prenuo nas je uplašen zov gazdarice. Ali Malenoj ni traga ni glasa.

Odlazeći obećali smo da ćemo Malenu potražiti i vratiti natrag u dom prije domarovog povratka. I doista, Malena je dobila špagu oko vrata i sasvim ravnodušno, čak i ponosno, skakutala pored nove gazdarice kao da je njezin nestanak uobičajena stvar, ili kao da se ta cijela potraga i strka nje baš nimalo ne tiču.

A ja požurih dalje, jer sjene su već opasno prekrivale put, a zlatno i crveno sunce tonulo iza zapadnih stijena. Prolaznika je sve manje pa čak pomalo neoprezno žurih niz put. Odjednom se trgoh, jer shvatih da nisam sama. Bez imalo straha jedan je poskok prošetao stazom i ravnodušno se popeo u grm. Srce mi zaigra od radosti pa požurih za njim. Na žalost, nije imao razumijevanja za moju radoznalost. Nezainteresirano je nestao u grmlju. A ja odmah pomislih na Antu i nasmijah mu se od srca. Ovo je bio najljepši velebitski poskok, jer ga vidjeh samo ja. Taj pepeljasti poskok s roščićem na nosu ovaj mi je božanstveni dan ispunio u potpunosti.

A već mu je kraj. Velebit, Starigrad i ja utočimo u san. Pokrila nas je pahuljasta noć protkana bjeličastim nitima zvijezda. Noć kakvu je moguće odsanjati samo na Velebitu. Sanjati kako plavičasta jutarnja maglica napušta velebitske vrhun-

NEPOZNATE ZANIMLJIVOSTI PAPUKA

STRAŽEMANSKO BESPUĆE

ANTUN KASAPOVIĆ, Đurđenovac

Prolazeći cestom od Kutjeva do Velike može se izdaleka opaziti čunjasto brdo zapadnije od Mališčaka, koje se još bolje vidi produži li se prema Biškupcima. Svi planinari slavonske ravnih, a i šire, znaju da je Velika ishodište gotovo svih planinarskih staza na Papuk s južne strane, a to su tri grebena oko rijeka Dubočanke i Veličanke. Sve zapadnije od Mališčaka je *terra incognita* - nepoznata zemlja.

To me ponukalo da kod kuće malo bolje pogledam u atlas i proučim teren prije no što pođem tamo. Slučaj je pomalo uobičajen; od glavnog hrpta Papuka prema jugu spušta se greben - rebro dugo deset kilometara. S istoka ga omeđuje rijeka

Radovanka, na jugu cesta Velika - Biškupci, a sa zapada rijeka Stražemanka. Tri kilometra sjevernije od sela Stražemana je izrazito stožast vrh Grad (586 m). Samo kilometar sjevernije je vrh Šiljak (611 m), a još jedan kilometar dalje je Lipovac (791 m), najviši vrh u tom području. Na karti se ponajviše ističe Kamengrad s preko 600 m visine, na kojem je ucrtna je oznaka za star grad. Taj se vrh nalazi samo 4 km zapadnije od Lipovca.

Osim spomenutih, ovdje ima još nekoliko malo manje stožastih brda: Kobilsko brdo (640 m), Pjeskovica (639 m), Tabakovo brdo (668 m), te Kestenova strana i Gosted s istom visinom - 667 m, a sve to unutar tih 4 km. Kako da to nisam nikad

Vidik s Lipovca

foto: Slobodan Soldo

Na vrhu Sokoline

foto: Slobodan Soldo

obišao, a u Velikoj sam bio već pedesetak puta!?

Tad se sjetim svog školskog druga, pustolova Slobodana Solde koji se ovih dana naoružao novim GPS-om, a sigurno mu neće škoditi vježbica po slavonskim »bundevama« ostacima nekadašnjih vulkanskih nestaluča na području Papuka. A tko bi još pametan po neobilježenom terenu tragaо za izgubljenim gradovima?

Jedne vjetrovite i oblačne subote prijeđemo tako Krndiju kod Kutjeva i produžimo do Biškupaca, tu skrenemo prema Stražemanu pa dolinom rijeke produžimo do ulaza u Park prirode Papuk.

Idealno mjesto, kilometar zapadnije od Grada i 250 metara niže. Ha, jednostavno uzimamo azimut 90° i uskačemo u šumu Grabrovac. Tek što smo popeli prvih 50 metara, pred nama se ukaže mlad bagremik, prorastao kupinom, divljom ružom, bazgom, lijanama... da skratim: neprohodno. Odemo stotinjak metara na jug i naletimo na potok (po karti bezimeni) usječen 5-10 metara u padinu. Složimo se da bi to bio ključ za ovaj slučaj i počnemo se uspinjati uz naš Bezimeni potok preko bezbrojnih kaskada raznobojnog kamenja i uz malu pomoć prijateljice mačete. Prateći ga više od 500 metara dođemo do izvora i lijepo mu se za-

Stijena Sokolina

foto: Slobodan Soldo

hvalimo što nas je doveo pod vrh. Zadnjih stotinjak metara je izrazit stožac obrastao starom šumom, ali s dosta šiblja. Prišli smo gradu sa zapada, a s visinom se povećavala strmina.

Sam vrh je dosta stjenovit. Vrh brda je odsječen poput krnjeg stoča, čak ima i manju udubinu na vrhu koja liči na krater. Grad je izuzetan vidikovac, samo što smo mi došli u nevrijeme kad je nailazila brza i hladna ciklona sa sjevera pa su oblaci zatvorili pogled prema sjeveru, tj. hrptu Papuka.

Spustili smo se na sjevernu stranu i krenuli prema Lipovcu. Šiljak nije posebno istaknut vrh, već je nalik na krijestu, s nekoliko vrhova u nizu s preko 600 m visine. Prilaz nas je koštao teškog probijanja kroz nisko raslinje dok se nismo izvukli na prosjeku. Iza Šiljka put zaobilazi dolinu potoka Čainca koji je pomakao grebenski put na istok. Nasuprot potoku je još jedan stožac, Oštro brdo (554 m).

Do Lipovca se prolazi kroz mladu, gustu bukovu šumu punu suhog granja tako da treba visoko podizati noge kao da smo u snijegu. Poslije bukvu zamjenjuje hrast kitnjak, a padina je zasuta krupnim kamenjem, veličine bundeve. Ni ovo nije obična »bundeva«! Nasuprot vrhu s istočne strane uočili smo izvrstan vidikovac s kojeg se vidi greben Mališčak na onom najvišem dijelu gdje prijatelji iz Velike imaju sklonište.

Uz malo truda stigli smo i na vrh bez pogleda jer je obrastao šumom. Tu smo zbrojili dosad utrošeno vrijeme: za prva tri kilometra utrošili smo preko tri sata. Pogledali smo u nebo i odlučili se spustiti do Sokoline, stijene na zapadnoj obali Stražemanke, nasuprot Lipovcu. Već nakon dvadesetak metara zapadno iščezne šuma i pojavi se strma padina obrasla borovnicama i pokojim borom te pogledom na zapad i sjever, gdje nam se ukazao na nekoliko sekundi i sam vrh Papuka (953 m).

Stotinjak metara pod vrhom nabasamo na tri skloništa od suhozida uzidanog nepuni metar visine, elipsoidnog oblika, od kamena kojeg ima posvuda po cijeloj šumi. Od tih skloništa spušta se putić prema rijeci svih 200 metara, a zadnjih sto metara slijedi ga još jedan potočić. Tko li je samo našao utočište na 685 metara visokoj padini posutoj kamenjem i do tud pravio put?

Na Sokolinu popeli smo se zaobilazno sa sjeverne strane jer su s istoka i sjeveroistoka gotovo okomite stijene s ponekom kaskadom tek prolistalih, nježno zelenih borovnica. Prema vrhu su se ispriječili kosturi prastarih hrastova koji su očito prkosili vremenu i nevremenu. Gore nas je čekao zaravanak s gustom borovom šumom. Nije bilo vremena za uživanje jer nam je vjetar donosio sve vlažnije oblake sa sjevera i jedino nam je preostalo prijeći preko Gosteda, zapadno, a od vrha grebena do jug do ušća potoka Sušice u Stražemanku.

Od ušća nas je po cesti do auta dopratila kiša, a mi nikad sretniji iako smo puno više planirali proći. Tko bi rekao da ćemo krug (na karti manje od 10 km) obilaziti više od pet sati, a osjetiti potpuno zadovoljstvo, jer smo doživjeli prirodu na osobit i nesvakidašnji način.

Sad me najviše zaokuplja pitanje kad će se ponovno složiti zvjezdice cijeloj ekipi da dovršimo istraživanja oko Kamengrada i najvišeg slavonskog sela - Gornjih Vrhovaca, smještenog između 530 i 540 m, okruženog svim ovim vrhovima i bespućem za priču.

Uz šumski potok

foto: Slobodan Soldo

NEPOZNATE ZANIMLJIVOSTI PAPUKA

VISOVI I VRELA ZAPADNOG PAPUKA

MILAN KAUČIĆ, Požega

PA, nemoj otići k njoj, kad PUK u gradu za lijepa vremena s vrelog asfalta, onako čeznutljivo i pomalo sjetno, gleda u nju i sanjari njene plave obrise blago nazubljene u vatrenoj igri davno ugaslih vulkana... Ako se odupreš i puku i srcu, ostat ćeš u gradu, u nekoj od birtijica, lomeći kopljima u srazu loše politike i našeg sporog spusta s bivših navika Balkanskog poluotoka. I kad spoznaš da još nisi zbrojio sve, ono za i protiv, kad još ne izblijede sve dileme, tumarat ćeš planinom, nesvjestan neke želje koja je sve urbane čarolije grada stavila na kocku i odredila tvoje ponašanje što se nekim drugim vrijednostima nije dalo istisnuti iz srca... Osjetit ćeš pod nogama pragorje, Stari Papuk, otok miocenskog mora, kako mu geološka nauka tepa. Prikradeš li se njegovim tajnim prirodnim rezorima, vidjet ćeš u riznici obilje

okamina školjki, puževa, zvjezdača i algi. Zagrijat će te njegova prošlost, neki davni dani, kada je more nestalo, isparili vali, a voda se povukla u neke druge zemaljske prostore. Ostali su samo pod tvrdim granitom s pregršti mnogobrojnih blještavih kristala i minerala načičkani topli i hladni izvori.

Kreneš li ispod Papuka (953 m), od Uviraljke, izvora što se u blizini samoga vrha smjestio nebu pod oblake, od promrzle vode što se ljeska u kamenoj kolijevci, niz strminu ka zapadu, stići će brzo do Kneževih voda (820 m). Na blagoj visoravni u hladu snažnog drveća izljeva niz padinu gudurama Bogdaške kose svoju tanku staklenastu nit. Od blizine Šumećeg brda, što se rasteglo na sjever sve do Slatinskog Drenovca, jedva čujno žubori, sklanjavajući u tihi huk planine svoj mrzli šap. Svoju bistrinu izvor čuva u plavkastom zraku dalekih planinskih prostora. Pojilo je umaklo porocima civilizacije. Šćućurilo se u našim malim bespućima. Možda se hoće sačuvati, preživjeti za one što će doći, i one iza njih i nas, da ih napoji žedne. Ni tada neće biti pravog života bez žedi, one prave kad vreli dah zaroni u hladni izvor. A Kneževa voda je takova, jedinstvena. To je voda s pet zvjezdica. U njoj je rosa najčistijih kristala stare planine. Ona je postojana, uvijek ista, bez zrnca mulja. Zato što se uzverala visoko ka

sajnjem sunčanom urnebesu,

Kamengrad na Zapadnom Papuku

foto: Milan Kaučić

Na Kamengradu

foto: Milan Kaučić

postala je još životvornija i najizvornija među papučkim vodenim vrelima.

Nedaleko će nas dočekati Visoki vrh (882 m). Zatim se popnemo na Lom (883 m), prelazeći nizinu ispod rijetkih orijaških četinara što su poput gromobrana zaparali nebo i prkošljivo gorskim olujama nepomično čekali da crni oblaci u papučka kamena pleća zariju vatrene strijele... Više puta bio sam na Lomu. Nikada tamo gore nisam sreo olujne prijeteće oblake. Nabubreni vodom, vise oni ponekad na nebeskom svodu kao kravljе vime puno mlijeka i u planinskim bespućima, sve dok na zemljino rodilište ne proliju kao iz kabla kišnicu, zastrašuju svojom elementarnom snagom.... Kada smo davne 1975. godine pok. Željko Böhm, dugogodišnji predsjednik Planinarskog društva »Sokolovac« iz Požege, i ja prvi put prošli Slavonskim planinarskim putom od Zvečeva do Velike, Lom je mirovao pod visokom planinskom travom. Bujad se s travnatog proplanka zavlacija u okolnu gustu šumu. I onda smo zaobišli kišno nebo. Gore smo sreli brezove šumarke. U miru planine, pod svečanim ogrtaćima brezovih kora, nestajala im je bjelina u plavkastom zraku njišući u njemu svoje zelene lisnate čipke... Izvaljen na njegovim planđištima, pogledom sam lovio izmaglice na panon-

skom sjeveru. Tamo daleko na mutnoj ravnici iza Drave, u vrelini ugarske stepе, mirovale su mađarske žute pustare. Teško je poći, podići se s magične moći zemlje. U svom samovanju ona se okitala kao najljepša slavonska nevjesta i bila nekako mlađa od doline što nas je čekala iza podneva. Čim smo na zapadnom obzoru ugledali rascvjetale bijele oblačne cvjetače, ustali smo. Zemlja je počivala i dalje. Karpatski vjetrovi već su tiho u huku planine tumarali kroz nju. Nestajali su u mračnim klancima u onom beskrajno dubokom šumu.

Na Lomu se križaju planinske staze i putovi. Grebenom na zapad, kad se prode Bilo (830 m) i Točak (887 m), spušta se u Voćin, tužno mjesto stradanja našeg naroda u domovinskom ratu. Tamo je stajala monumentalna gotička crkva bl. djevice Marije, snažno hodočasno mjesto vjernika, do temelja srušena u ratu.

Uz sam vrh ugnijezdio se se izvor Brzaje, zlatnosne Brzaje. U njenom dvadesetkilometarskom zlatnosnom životu, dok je iz njenih klanaca kod Kamenske ne popije Orljava, u talogu pijeska i gorskog mulja nađe se i pokoje zlatno zrno. Urušavana od izvora do ušća s više od tristo metara visine, u svoje korito kad pokupi Krajčinovicu i Duboku rijeku, zaljeska se na pjegavim ljuskama

munjevite pastrve. Brzaja nije samo jedan izvor. Njih je na desetine. Ne zna se koji je hitriji od kojega, hladniji i bistriji. Brzaci su joj divlji. U blizini vrela, preko kristalnih škriljaca, vode joj se kao hitra bjelouška zaljeću u dolinu. U nizini, kad joj vode dojure iz gustih borovih i bukovih šuma, nađe i ona malo mira. Uz potočnog raka i vodenog kosa tiho zaklokoće kao da gore, dok je bila urođena u vrletima planine i zapjenjena kao rascvjetana bazga, nije drugačije pričala.

Na južnim obroncima Papuka, u raskrižju putova Zvečevo, Voćin i Velika, potrošeno vrijeme i povijesni talog otkrivaju Kamengrad. U dalekoj starini motali se oko njega Rimljani. Možda su mu udarili i temelje i bili mu prvi gospodari. (Skrenuli smo malo s planinarske staze. Do gradine treba ipak poseban vodič). Utvrdu je teško zaobići. Sačuvana je i dobrog je izgleda. Vjerljivo je građena i zato što su na tom mjestu prirodni, klimatski i biološki uvjeti Papuka pogodovali da čovjek tu ima krov nad glavom. Osjećali su i preci da je topli dom pun domoljubnih izazova i lakše se brani njegov kućni prag. Na kamenu iza njih, pod bršljanim, ostala je patina vremena i priče iz davnine s dobrim i lošim porukama... Među gospodarima Kamengrada spominje se i dosta tajnovit crkveno-

viteški red templara. Čini se da je i zlatna ruda iz porječja Brzaje nudila templarima, u onom vremenu u još brojnijim papučkim bespućima, zanimljivo življene.

Do Zvečeva na jugozapadu, kad ostaviš Lom, dočekat će te šumska tama. Gusta je i mračna kao zora pod oblačnim nebom. Među smrekama i jelama nema ni cvijeta ni žbuna. Sve je sraslo u neku tamnoplavu zelenu guštaru. Samo su im vrhovi slobodni i visoki. Iza Poljane (700 m), pred samim Zvečevom, čeka nas još jedan izvor. Stakleni bunar! Izvor jedinstvenog imena i vode što je bistrija od staklene krigle što su je nedaleko od njega u zvezskoj staklani napravili bečki i češki staklari. U pretprešlom stoljeću iz nje se žedni napili i ostavili nam je da i mi pijemo to čudesno vrelo. Njihovi grobovi i Stakleni bunar ostali su nijemi svjedoci tako dalekog jučerašnjeg vremena.

Sada kad je Papuk postao park prirode valja se ponovo vratiti na njegove markirane staze i ostaviti vrijeme u modrozelenim bojama šuma, stati uz samotnu brezu i osjetiti mir zemlje u tami uspravnih četinara. Ako ne budeno tamo, ostat ćemo u gradu još usamljeniji, bez sjećanja da je u blizini, u gudurama bregova ono, ono nešto nedorečeno...

PLANINARSKE CIPELE

DRAGICA VITAS, Zagreb

Nedjelja je. Danas ne idem planinariti. Poslije noćasnog rođendanskog tuluma i spavanja od svega dva sata i nisam baš orna za hodanje po brdima. Osim toga jutros je dugo padala kiša. Sad se razvedrilo. Pojavilo se sunce i prekrasno morski plavo nebo s bijelim »santama« oblaka koje klize, rastežu se, protežu, urastaju jedne u druge pa se opet razdvajaju praveći neobične oblike. Na trenutak se

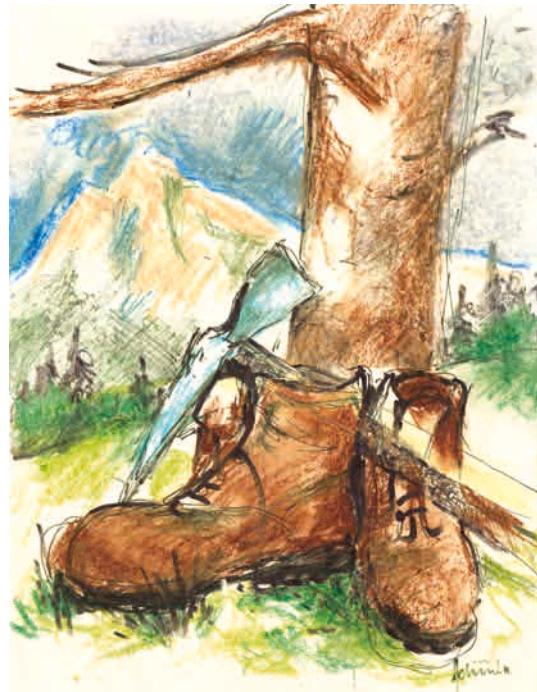
rastrče kao ovce na pašnjaku, pa se opet skupe... A vjetar sve hladniji i jači, pa ih razbacuje od sjevera prema jugu.

Fijuće vjetar oko prozora mog trinaestog kata. Dolje, u parku, povijaju se grane breza i škripi stara lipa... »Šššštoooo je opet zahladilo... ššštooo je to s vremenom? Kako ću procvasti pri ovoj

hladnoći? Kasnit ću, kasnit ću... ah, gdje je ono doba moje mladosti kad se znalo što je proljeće, što ljeto, jesen, zima... Osluškujem vjetar: »Fijuuu, fijuuu, što sam veseo, što sam razigran. Fijuuu. Obletio sam maslačke, jorgovane.. uuuu... što latice lete, lete. Ah, što se volim zavući u krošnje, pa ih mrsim, mrsim.... fijuuu, briiiuuu, jurim dalje, toliko svega i svačega treba obići. Hladan sam, znam da sam hladan. Kad bi samo znali s koje visine i daljine dolazim. Fijuuu, oblaci, ne stajte, ne mirujte, idemo, idemo, juuurite, fijuuu...«

Slušam tu vragolastu priču vjetra. Ne, zaista, ne idem nikuda. Premda je sunčano ipak je tako hladno. I ptice se sakriše pod strehu. Ma ostajem ja kod kuće. Malo ću dotjerati i namazati svoje gojzerice. I tako, brišem, prebrisujem, »čačkam« po njima, kremam, mastim.... i razmišljam: E cipele moje, kuda ste me sve nosile! Koliko smo staza i putova već prošle... A koliko nam je još za proći? Koliko ćete još izdržati? E, gojze moje, sjećate li se kad sam vas kupila? Bilo je to tek onako, nek' vas imam. A gle što smo sve prošle! I dobro ste me služile, a niste bile ni skupe. Hvala vam! Samo ono na Kleku... e gojze moje, nije bilo pošteno... ono kad sam pala i razbila koljeno. Niste mi to baš trebale podmetnuti i učiniti; znate da mi je mjesec i više dana nogu bila plava i da sam jedva hodala. Bilo je baš gadno, ali opet, moglo je biti i gadnije...«

U jednom trenutku zijevnu lijeva cipela, zabači žniranac u zrak kao laso, ispruži jezik i zafrflja: »Što mi? Ništa mi nismo krive. Sama si to napravila. Tako ti i treba. Da se nisi pravila važna i onako jurila nizbrdo, po kiši... Čuj ti, desna. Jel' da je tako? Daj potvrđi!« I desna cipela zijevnu, iskesi se, pucne žnirancem kao bićem i prosikće: »Tako je, tako je bilo. Htjela je preteći onog starijeg čovjeka ispred sebe, a da ga ne zamoli za prolaz... baš se pravila važna i puufff... s tobom je, lijeva sestro, nagazila na mokri kamen obrastao mahovinom. U takvoj situaciji nema zaustavljanja. Al' je htjela zrakom i u letu prestigla onog čovjeka, baš kako je i htjela, samo na drugaćiji način...«

Planinarske cipele, crtež Vladimira Mekinde

»Hi, hi, hi« smiju se i lijeva i desna cipela.

»A nismo je mogle zaustaviti. Sve je bilo tako brzo. Ipak nije ništa slomila. A vidiš, desna sestro, to joj je iskustvo koristilo. Više ne pretječe ljude bez pitanja. Da, da, ali ostao joj je strah od kamenja, pa se sad spušta preoprezno.«

Stojim u kupaonici, držim cipele u ruci i čudim se: jesu li to zaista progovorile moje gojzerice ili mi se samo učinilo? Žniranci miruju. Nikakvog znaka. Razmišljam i sjećam se: »Imate pravo, gojze, bilo je upravo tako. Niste ništa izmislice. Samo nemojte zanemariti da je to bio moj početnički izlet vlakom »Karlekom« u planine i da o planinarenju nisam ništa znala. Tek sam se poslije upisala u planinarsku školu i, naučivši mnogo toga, počela ozbiljnije planinariti.«

Ostavljam ulickane gojzerice u tami kupaonice. Neka se prisjećaju zajedničkih trenutaka i neka se odmaraju. Još nas čeka puno staza i stazica. Još me trebaju sigurno i čvrsto nositi štiteći moju nogu. Bit će još lijepih doživljaja i priča!

JUŽNI VELEBIT

PRVI PUT NA CRNOPCU I U KANJONU KRUPE

GORDANA BURICA, Split

Mjesecima sam se domišljala i planirala kako i s kime doći do Crnopca. Naslušala sam se priča o njegovim ljepotama, pri-donijeli su tome i članci S. Tomerlina i V. Božića objavljeni u Hrvatskom planinaru. A zadarska planinarka Smilja Petričević, još dok se je gradilo sklonište, govorila mi je: »Moraš doći, lipše je od Kamene galerije!«

Jednom prilikom, negdje u travnju, umalo da smo krenuli, ali kad smo saznali da je pokriven visokim snijegom, morali smo odustati. Pa ipak, u nedjelju, 2. svibnja nas desetero u tri automobila uputilo se prema Velebitu. Od svih je samo Rade bio na Crnopcu, i to samo do skloništa. Kako je gotovo cijeli prethodni tjedan bio kišovit, a ni prognoza nam nije bila sklona, bili smo malo u strahu: što li će biti od našeg planinarenja?

Na visini od 800 metara, nakon izlaska iz prezidskog tunela na cesti Obrovac - Gračac, krenuli smo desnom stranom, makadamskim odvojkom, oko 3 km prema proširenju, na kojem se ostavljaju automobile i gdje započima planinarska staza kroz šumu do skloništa. Brzo smo, provlačeći se između stjenovitim oblika koji su nas okruživali, došli tik pred sklonište, a onda bajka: kućica kao iz snova. Na maloj kamenoj zaravni, uz rub kotline, kao posađeni cvijet među stijenama!

Vidik s Crnopca

foto: Radovan Kečkemet

Vjerojatno je svima poznato da je sklonište izgradio zadarski planinar Slavko Tomerlin - Tatek i njegova družina i na tome im veliko hvala! Sklonište je građeno od drvenih trupaca, iznutra je obloženo drvetom, a krov je od aluminijskih ploča. Ima i oluk, koji skuplja dragocjenu kišnicu u cisternu, a voda se kao dragocjenost na crpku ulijeva u boce jer kiša nisu uvijek obilate kao ove zime.

Došavši u sklonište, zatekli smo troje zagrebačkih speleologa kako spavaju. Oni su ovdje kao doma. Provirivši u sklonište, ostavili smo višak opreme i krenuli »Putom Malog Princa«, pa dokle stignemo. Kiša se slutila, a mi smo željeli izbjegći penjanje po mokroj stijeni.

U vapnenačkom carstvu Crnopca

foto: Radovan Kečkemet

Imali smo sreće; penjući se i spuštajući markiranom stazom, po stijenama, liticama, ostacima snijega i provlačeći se kroz mnogobrojna vrata i vrataska, dobro smo napredovali. Uživali smo prošavši kroz Nebeska vrata, popevši se na Bijeli kuk (1171 m), spustivši se u Zdenkovu jamu i polako smo kružnom stazom vraćali skloništu. Cijelo vrijeme pogled nam je zapinjao na nekom vrhu ili kuku, koji je kao nož, Zub ili sablja zadiraо u nebo, a zelene smreke upotpunjavale su harmoniju sivo-zelenog kontrasta.

Sklonište je slobodno, a stijena i kukova ne pretek. Obilazimo okolicu skloništa, slušamo tišinu i promatramo nestvarno lijep mjesec, koji će već sutra bit pun. Navečer kuhamo juhicu, večeramo, pričamo i odlazimo na spavanje, sa željom da i sutra bude dan bez kiše, jer planiramo na Veliki Crnopac (1403 m).

Ujutro, nebo i nije baš obećavajuće, stoga mijenjamo plan i odlučujemo se za Kitu Gaćešinu (1227 m) i spust do Gračaca. Vraćamo se dvadesetak kilometara cestom prema Obrovcu i dolazimo nad kanjon Krupe.

Staza koja se spušta u kanjon je markirana, a vodi uz golemu šiplu s velikim otvorom. Mali uski odvojak nagovješta da u tom mraku još ima podzemnih prostorija.

Natpis »Manastir« upozorava nas na obližnji manastir Krupu, ali ovaj put nemamo vremena i za taj obilazak. Silazimo žurno u kanjon, a tamo druga divota: u dubokom kanjonu rijeka Krneža, zaklonjena od pogleda putnika - prolaznika, malo dalje od sela Golubića. Slapići u pet-šest usporednih redova, iznad crno zelene bistrine, a voda odatle protjeće ispod mosta građenog suhozidom, Kudinog mosta! Čudo jedno, nismo ni znali da postoji most od suhozida. Hodaš po kamenju koje je spojeno samo dodirom. A »Livada snova«, zelena od Lorkinih stihova, okružena modro zelenom rijekom, navodi na grješne misli.

Dan postaje topao, približava se kasno poslijepodne, uspinjemo se iz kanjona, u žurbi jedva uspijevam ubrati nešto majčine dušice i, prepuni dojmova, ponovno smo u automobilu. Bio je to prekrasan izlet.

Kudin most

foto: Radovan Kečkemet

PLANINARSKIM KORAKOM NIZ RIJEKU

KRKOM NIZVODNO**MIRA BUZUK - BARAS, Split**

Dobro kaže naš narod: Dok jednomo ne omrkne, drugome ne osvane. Ovogodišnje su kiše tako donijele mnogobrojne poplave, ali su nama, planinarima HPD »Mosor« iz Splita, priedile neponovljiv izlet.

Autobus s tridesetak još snenih planinara krenuo je praćen kišom iz Splita u rano nedjeljno jutro, već u 6 sati. Tiha glazba ulijuljala je prisilne ranoranoice u lagani drijemež. Cesta je skliska, pa tek nakon dvosatne vožnje stižemo u podnožje najviše hrvatske planine, Dinare, na odvojak prema Suhopolju.

Put kojim krećemo načinjen je još 1784. godine! Srećom, kiša prestaje i mi, naoružani kišobranima, vodom i ponekim sendvičem za poputbinu, silazimo puteljkom do izvorišta Krčića. Kakva razlika od lanjskog slabašnog potočića! Dočekuje

Skradinski buk

nas nekoliko snažnih izvora i slapića na sočnoj, ozelenjeloj livadi. Prelazimo kamenim mostićima i prolazimo pored opustjelih ostataka mlinica u kojima se negda mljelo žito. Sve je pusto, jedino se čuju naši oduševljeni usklici i okidanje fotoaparata.

Nastavljamo hod kanjonom, pri čemu se svakim metrom Krčić na očigled proširuje i produbljuje. Kanjon je sve uži i dublji. Prekrasan vidik ne remete tek propupalo grmlje i stabla, stisnuti u sedimentne slojevite stijene, a one oblicima pobuđuju maštu. Laganim hodom stižemo do zaselka Crnogorci. Priča se da je ime dobio po doseljenicima prebjezima pred Turcima. Ovdje se ispred opustjelih kuća kočeperi svojim crvenim ratničkim bojama prekrasan pijetao sa svojim kokama, a jedna se starica odmara na škrtu suncu koje je u međuvremenu stidljivo provirilo između oblaka.

Šum velikih slapova ubrzava naše korake k vodi. Sedrom ukrašeni slapovi huče pokušavajući pokrenuti davno zaustavljenu mlinicu. Teško je ponukati oduševljene izletnike da krenu dalje. Škljocaju kamere i ne pomažu uvjerenavanja da je ovo tek početak divota koje nas putom očekuju.

Posjećujemo još dva slapa, jedan ljepši od drugoga: Gornji i Donji buk. Voda toliko huči da nije teško pogoditi otkud im ime! Sad se kanjon sve više širi, sve je više rascvjetanih livadica punih žutih maslačaka i istobojnih

foto: Nadica Šalov

sitnijih jastrebljakovih cvjetova. I konačno, tu smo: Topoljski buk, mjesto rođenja rijeke Krke. Ljudi govore da već četiri desetljeća na Krki nije bio vidljiv čuveni prirodni fenomen, istovremeni uvir Krčića impozantnim velebnim slapom i, u njegovu dnu, izvor Krke. Sve je to okićeno bogatim zastorima i draperijama sedre i kapljicama vode, koje se prelivaju u spektru duginih boja. No, ne može se ovu ljepotu dugo gledati ne želi li gledatelj odatle otići posve mokar.

Tu je i naš autobus s vozačem. Podno velebne kninske tvrđave vozimo se u smjeru Zagreba, ali uskoro skrećemo na cestu prema Kistanjama. Običi ćemo ostatke rimskog logorišta Burnuma. Htjeli smo vidjeti najnovije iskopane rimske natpise, ali oni su očito pohranjeni u splitskom muzeju. Upućujemo se prema Drnišu i već se iz daljine divimo pogledu na Brljansko jezero i nisku manjolovačkih slapova. Rado bismo svratili i na ostatke srednjovjekovnih utvrda, ali nam uvijek kratak dan to brani. Kiša opet pada, a naš se autobus kotrlja dalje. Cesta se vijugavo spušta do Roškog slapa. Obilje vode posve ga je promijenilo i okitilo dodatnim slapovima i slapićima. Kiša prestaje, pušta nas da uživamo u ljepotama Nacionalnog parka Krka.

Konačno su i kavopije došli na svoje: pije se prva današnja kava, jedu preostali sendvići i popunjavaju rezerve vode ili soka. Obilazimo stare mlinice i staru elektranu, sagrađenu na slapovima još u 19. stoljeću. Nažalost, prvi dalmatinski hotel, sagrađen 1909. stradao je u ratu. Još pogled na nizove malih slapića, biserne ogrlice, pa opet u autobus. Samostan Visovac pogledat ćemo samo sa Stinice, jer nedjeljom fratri ne prevoze izletnike, a sezona brodica još nije započela. Tu na vidilici podignut je i velebni spomenik posljednjem hrvatskom kralju, Petru Svačiću. Samostan iz 13. stoljeća na otočiću u Visovačkom jezeru ulijeva mir i poštovanje.

Put nas nosi dalje, do posljednjeg odredišta, Skradinskog buka. S Miljevačke zaravni cesta nas vodi kanjonom Čikole. Kiše su Čikolu napunile vodom, pa je lanjski isprekidani potočić, ove godine prekrasna rijeka. Obilje vode promijenilo je prepoznatljiv izgled slapova i produžilo pješačke

Slapovi na Krčiću

foto: Nada Šalov

puteljke od uobičajenog sata hoda do gotovo dvostrukе dužine. Slapovi se puše i pjene te je u njihovu okruženju sporazumijevanje nemoguće zbog buke. Zrak je prepun vlage, a pri prijelazu mosta bili smo potpuno okupani kapljicama vode s buka. Vidjeli smo i prvu hidroelektranu u Hrvatskoj, koju je Ante Šupuk pokrenuo 1895. samo dva dana nakon Tesline elektrane na Niagari. Usput smo u Nacionalnom parku, u ugodnoj proljetnoj atmosferi upoznali mnoge tek propupale i ozelenjene endemske biljke, zatim gljive iz porodice smrčkovica i poneku tek probuđenu životinju. Od njih nas se najviše dojmila minijatura, promjera samo 2 cm, kopnena kornjača i nekoliko velikih noćnih leptira, skrivenih u šipražu, koji su plijenili leće naših fotoaparata.

Svakog mjeseca HPD »Mosor« upriličuje za građanstvo ovakve lagane izlete, kako bismo razvili ljubav za ljepote, kulturne i povijesne znamenitosti bližeg okoliša kao i za upoznavanje flore i faune. Ovakvi su izleti već petnaestogodišnja tradicija našeg ogranka »Škola prirode«, a redovito su u srpnju okrunjeni »Robinsonicom«, desetodnevnim boravkom na nekom malom otoku.

PLANINARENJE LJETI

SEDAM DANA PO VELEBITU

MILICA MIŠKULIN, Varaždin

Kada sam prvi puta prije desetak godina kao planinarka-početnica posjetila Zavižan i krenula Premužićevom stazom do Alana, nisam ni slutila koliko će me taj naš Velebit osvojiti. Od tada barem jednom godišnje moram se naći u tom predivnom sklopu kamena, dolaca, cvijeća i drveća. Prošle smo godine Dragec i ja odlučili, da umjesto ljetovanja na moru, provedemo aktivni odmor na Velebitu, u području od Baških Oštarija preko Velikog Kozjaka do Jablanca.

Krenuli smo noćnim vlakom iz Varaždina za Gospic. Do polaska autobusa za Oštarije imamo 7 sati, pa ostajemo u čekaonici željezničke stanice do svitanja, a tada odlazimo u središte grada do autobusne stanice. Osjećamo neku tjeskobu promatrajući Gospic, u kojem su još uvijek vidljive

posljedice ratnih zbivanja. U Baške Oštarije stižemo nešto prije podneva, smještamo se u planinarskoj kući kod ljubaznog Prpe i žurimo se na vrh Kize (1278 m), odakle promatramo lanac Dabarских kukova. Sutradan ujutro krećemo Premužićevom stazom do planinarske kuće »Kugina kuća«. Pravi je užitak promatrati s jedne strane unutrašnjost Velebita - bijele šiljaste tornjeve Bačić kuka, Visibabe, udolinu Ravnog Dabre, a sa zapadne strane naše plavo more i otok Pag. Odjednom nailazimo na mnogo porušenog drveća i gomilu zemlje. Začuđeno gledamo i vidimo da se u razmaku nekoliko metara usporedno s Premužićevom stazom gradi nova cesta, čime nismo ni malo oduševljeni. Nakon četiri sata hoda moramo skrenuti na novu cestu prema Kuginoj kući. Na putokazu piše da do nje ima 7 kilometara. Bilo je već podne

i sunce nam je nemilosrdno pržilo u zatiljak, a cesta je bez hладa i markacije. Mislimo: izdržat ćemo dva sata hoda. Dolazimo na markaciju koja skreće u šumu i njome nastavimo dalje. Gledamo na sat i zaključujemo da smo već odavno trebali stići do Kugine kuće. Vraćamo se na cestu tražeći pravi put. Izgubili smo cijelo popodne. Nemamo više vode, žedni smo, a puta nismo našli. Prespavati u šumi nismo mogli, jer je drugi dan nemoguće bez vode doći do Alana. Još jednom po vodiču gledamo položaj Kuće i ustanovimo da se nalazi na cesti koja

Jablanac

foto: Dragutin Bogojević

vodi od Zavižana do Baških Oštarija. Krećemo u tom smjeru, nailazimo na markaciju i u sumrak stižemo u Kuginu kuću. Svu našu ljutnju ublažava dežurni planinar, pružajući nam sve što je umornom planinaru potrebno.

Ujutro smo opet krenuli na Premužićevu stazu prema Alanu. Ovaj dio staze prolazi naizmjence kroz šume i livađe, a pogled na more i Pag prati nas sve do Alana. Velika je vrućina pa u podne ostajemo u hladu i malo odspavamo. Stižemo oko 19 sati na Alan, zadovoljni, malo umorni i žedni. U planinarskoj kući smo za tili čas popili pet litara tekućine, malo pojeli, a onda uz pjesmu vesele skupine planinara odmah zaspali. Sutradan nakon doručka nastavljamo Premužićevom stazom preko cvjetnih livada ispod Seravskog vrha u bukovu šumu, čija su se stabla šibana burom iskrivila u obliku saonica. Na kraju šume skretanje je desno uzbrdo na Krajačev kuk. Penjemo se kroz klekadinu do vrha (1659 m). Zadivljeni smo ljepotom koja nas okružuje - sivo bijeli vrhovi Rožanskih i Hajdučkih kukova, livađe Lubenovca, šiljati vrhovi Kozjaka, zeleni obronci Seravskog vrha. Ostajemo ovdje sat vremena, a onda se spuštamo u V. Lubenovac do pl. skloništa. Ovdje susrećemo »Bradu«, zaljubljenika u prirodu, koji ovdje sam provodi veći dio godine. S njime provodimo nekoliko sati u ugodnom razgovoru.

Ujutro se penjemo na središnji Veliki Kozjak (1629 m). Prolazimo gustom šumom, iz koje izrađuju bijele stijene nalik srednjovjekovnim kulama. S vrha se pruža vidik na šumovitu Štirovaču, Lubenovac i vrhove sjevernog i srednjeg Velebita. Nakon kraćeg zadržavanja spuštamo se prema Alanu, odakle se namjeravamo sutradan spustiti u naš planinarski dom u Jablancu. Putem susrećemo radnike koji popravljaju cestu i koji su krenuli kamionom u Jablanac po vodu. Ponudili su da nas odvezu, što smo mi rado prihvatili i time izbjegli

Pod Jaginim kukom u Bojincu

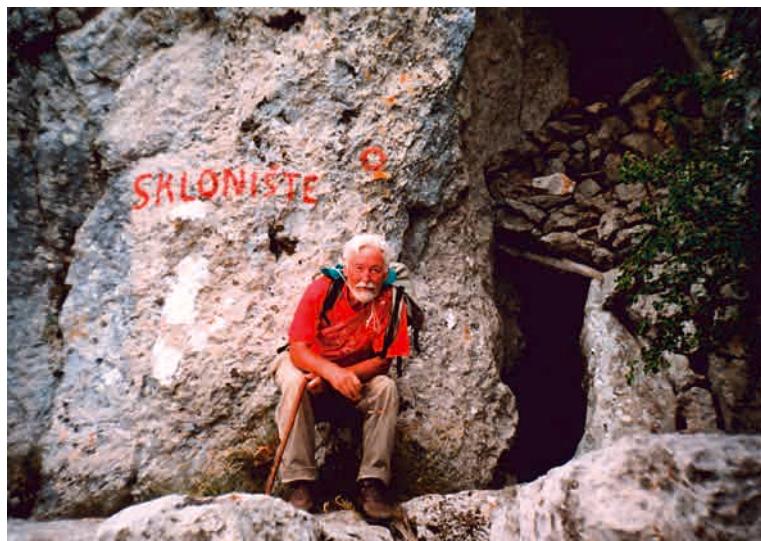
foto: Dragutin Bogojević

četverosatno spuštanje od Alana do Jablanca po čistom kamenjaru i na temperaturi od 35°C. Ni smo ništa propustili, jer smo tu dionicu već više puta »odradili« u oba smjera.

U kući susrećemo naše prijatelje, koji nas pozivaju da ujutro odemo s njihovim autom do Zavižana. Kad je Velebit u pitanju, nema takvog umora da bi se poziv odbio. Stižemo na Zavižan. Prijatelji odlaze prema Rossijevom skloništu, a nas dvoje preko Zalovačkog bila i kose Buljevac na Mali Rajinac (1699 m), odakle promatramo kontinentalni dio Velebita. Pri povratku skrećemo na Zavižanski Pivčevac (1676 m). Vraćamo se istim putem i, nakon 6 sati hoda, malo se zadržimo u domu »Zavižan« te opet odlazimo u Jablanac. U planinarskoj kući »Miroslav Hirtz« ostajemo cijeli drugi dan, družeći se s planinarama koji su ovdje na godišnjem odmoru, kupajući se u predivnoj uvali Zavratači.

U planinarskoj kući odmorit ćemo se nekoliko dana, a onda krenuti na južni Velebit. U Hrvatskoj planinarskoj obilaznici za zlatnu značku nedostaje mi jedna KT iz područja južnog Velebita, pa ćemo na Bojinac.

Nakon dobro prospavane noći, ujutro odlazimo s prijateljima na put. Popet ćemo se na Bojin kuk (1110 m) (po vodiču 3 sata hoda) i spustiti se oko 17 sati na magistralu te autobusom natrag stići

Sklonište u Bojincu

foto: Milica Miškulin

do večeri u Jablanac. Ostavljamo svu opremu u domu i uzimamo samo vodu i nešto hrane. Obučemo se lagano, jer je temperatura u 10 sati u Karlobagu +37°C. Silazimo 2,5 km prije Starigrada Paklenice u selu Milovcima, a naši prijatelji nastavljuju dalje prema jugu. Već je prošlo 10 sati, a pred nama je strm uspon po samom kamenjaru. Iznad nas nadljeću kanaderi i helikopteri, koji gase požar na Velikom Rujnu. Zastajkujemo i gledamo kako kanaderi uzimaju vodu iz mora. Penjemo se i nakon 2,5 sata stižemo do Kapala (550 m), na pola puta do Bojinca. Nailazimo na udolinu Veliki Vaganac, gdje je račvište - lijevo skrećemo prema Bojincu, a desno se nastavlja put za V. Rujno. Opet slijedi strm uspon do Žlibatog kuka s neobičnim kamenim tvorevinama. Dolazimo na Milovačke krčevine i nastavljamo dalje do Velikog dolca. Udalina je prekrasna travnata livada sa puno borova, okružena neobičnim Jaginim kukom i golemlim Bojincem. Ovdje se malo odmaramo, mnogo fotografiramo, a onda se penjemo prema prirodnom skloništu-špilji, odakle ćemo na dulju ali laganiju stazu na Bojin kuk. Hodamo sa sjeverne strane Bojinca, gdje se osjeća miris paljevine s Velikog Rujna.

Nakon sat i pol hoda dolazimo do pitke vode u kamenici. Pijemo mnogo, jer smo svoju vodu odavno popili i punimo prazne boce. Već je 17 sati, a mi smo još uvijek u udolini. Markacija nas vodi prema »Babinoj stazi« gdje počinje uspon na

vrh. Teško se penjemo po strmim glatkim kamenim plohamama, prolazimo pokraj dubokog ponora i ulazimo u klanac visokih stepenastih kamenih stijena, te konačno stižemo na vrh. Najprije zapažamo da nema kutije ni žiga, a mi više nemamo ni filma. Zadivljeni pogledom na Vaganski vrh i dalje sve do Svetog brda, Paški most s otočima, obrise udoline V. Paklenice, brzo zaboravljamo na žig. Već je 19 sati i sada smo svjesni da ćemo prenoći u špilji. Kod silaska džepnim nožićem »kosimo« suhu travu i stavljamo u plastične vrećice. Na putu nailazimo na medvjedi trag. U špilji stižemo već u sumrak. Džepna svjetiljka nam se pokvarila. U špilji nađemo svjeće i šibice, ali nam ništa ne pomaže, jer su šibice vlažne. Nađemo i kutiju sa žigom, što nas veoma obraduje. Noć možemo provesti samo sjedeći. Nemamo vreće, pa sjedamo na vrećice s travom; naprtnjače nam služe kao nasloni, jer je kamen u špilji hladan. Grane koje smo našli u špilji stavljamo na ulaz kao »zашtitu od medvjeda«. Tek što nas je oborio prvi san, čujem šuštanje u vrećici s hranom. Viknem, što u špilji užasno odjekne, i probudim Drageca, kojeg je krik prestrašio, pa se cijelu noć pretvorio u »uhoh«. Iz dubine se čulo nešto poput frktanja konja, a vani urušavanje kamenja. Ujutro smo ustanovali da su to izvodili šišmiši.

Jedva smo dočekali prvo svitanje, te smo izašli, gdje je bilo mnogo toplije. Nakon izlaska sunca pojeli smo skroman doručak i spustili se na jadransku magistralu. Iz Milovaca krenuli smo pješice u podne po užarenoj magistrali do plaže u Starigradu Paklenici. Poslije podne proveli smo u kupanju, a u 17 sati smo autobusom krenuli za Jablanac. Sjedećih mjesta nije bilo pa smo stajali 109 km, tj. do magistrale iznad Jablanca. Pješaćili smo još 4 km do naše pl. kuće. Naši planinari u perajama pitali su nas kako smo to mogli izdržati. Odgovorili smo im da to mi možemo jer zajedno imamo tek 126 godina!

ŠVICARSKA

MATTERHORN I OKO NJEGA

BRANKO BALAŠKO, Stubičke Toplice

Svatko od nas ima svoje snove. Kaže se da ako dovoljno snažno nešto želiš, to će ti se i ostvariti. No počesto nas naši snovi i plaše.

Još kad sam prvi put ugledao čudnu stijenu na omotnici Milkinih čokolada, nastala je neka čudna veza između mene, koji još nisam ni sanjao o usponima na velike planine, i te magično privlačne stijene koja je uzela preko 600 ljudskih života i njihove duše uvela u zvijezde. Nakon uspona na Mont Blanc prije nekoliko godina, znao sam da će moja sljedeća velika planina biti Matterhorn - mnogo zahtjevnija iako nekoliko stotina metara niža.

Od tada nisam propuštao priliku da nešto doznam o tom kamenom zubu, tražio po literaturi, propitkivao svakoga koga bih srelo u planinama zna li nešto o stijeni u Švicarskoj, tražio partnera za put. Od svih tih razgovora, duboko u mene usjekle su se riječi slovenskog planinara kojeg sam srelo na vrhu Ojstrice - Trebam li poginuti u planini, ovdje ima puno ljepših mjesta.

Ove godine iako opet nisam našao partnera za uspon, krenuo sam sa suprugom prema Matterhornu jer sam osjetio da je sazrio trenutak za naš susret i da je vrijeme da osjetimo jedan drugog.

Matterhorn**foto: Branko Balaško**

U kamenitom bespuću

foto: Branko Balaško

Do Zermatta može se doći raznim smjerovima, no ako se već putuje tisuću kilometara, najbolje je i to putovanje pretvoriti u avanturu, te usput upoznati krajeve o kojima samo čujemo ili čitamo. A to znači zaboraviti ugodnost vožnje autocestom i krenuti običnim cestama kroz Alpe.

U jutarnjim satima 18. kolovoza krenuli smo supruga i ja u pretovarenom autu već toliko puta provezenom cestom prema Kranjskoj Gori, pozdravili suncem osvijetljene prijateljske stijene i prešli u alpski dio Italije. Bezbroj smo se puta penjali i spuštali, vjugujući kroz planine tek poznate iz literature, upijali slike i divili se čarobnjacima prirode na maštotu kojom su se poigrali stvarajući ovaj svijet. U Cortini d' Ampezzo dočekalo nas je olujno nevrijeme s tučom i kišom tako da se od toga poznatog skijališta nije moglo puno vidjeti. Tek naznake onoga što će u dalnjem putu i te kako postati prepoznatljivo - turizam je postao najjača gospodarska snaga i od prodaje imidža alpski svijet i te kako dobro živi. Na prijevoju višem od 2200 m iznad Canazeia jednostavno ostaješ zaslijepljen ljepotom prirode, ali i pronalaziš svoje buduće ciljeve u Dolomitima. Spuštamo se u dolinu niz potoke mutnih voda i ponovno po tko zna koji put penjemo se da bismo prenociли u još jednom poznatom skijališnom centru.

No, Madona di Campiglio nije nas se dojmila. Tu se najbolje vidi koliko su odmor i rekreacija postali industrija. Spuštamo se u niže i mirnije krajeve i napokon pada prvo kupanje u jednom od bezbroj jezera koja nas prate na tom putu, a onda slijede plivanja u jezeru Lago di Como, dugo čekanje na graničnom prijelazu za Švicarsku. Ta neugodna atmosfera morala se isprati u jezeru u Laganu, pa opet skočiti u vode Lago Maggiore. Poslije toga bilo je lakše pronaći pravu cestu iz Cannobija do Santa Marije Maggiore, našeg sljedećeg mjesto za noćenje, jer smo s jutarnjim suncem htjeli ući u središte europskog alpskog turizma. Ujutro slijedi još jedno spuštanje do Domodosolea pa, naravno, opet sumnjičavi švicarski graničari kojima tek odgovor da nam je cilj Matterhorn tek na trenutak mijenja ledenu masku na licu u topli osmjeh. Penjemo se uskim klancem i ulazimo u svijet velikih planina, koje u svojoj snježnoj bjelini bliješte u jutarnjem suncu. Iako je trebalo nešto doručkovati u Vispu, zaboravljamo tu formalnost i skrećemo u kotlinu prema Zermattu, bolje reći prema 28 km udaljenom Täschu, zadnjem mjestu do kojeg se može doći autom i onda na mjestu velikih, zapravo ogromnih parkirališta, pronaći mjesto za svoj auto i biti siguran da nećeš

to mjesto zaboraviti jer da bi ga ponovno pronašao trebali bi ti dani traženja.

Od Täsch, koji se nalazi na visini od 1449 m, do Zermatta na 1620 m ima nekih desetak kilometara ceste kojom je vožnja zabranjena. No do Zermatta može se vlakom koji ne treba dugo čekati. Ugodnost vožnje u trajanju od desetak minuta koštati će vas u oba smjera 10 eura. No do Zermatta može se doći i pješke za sat i trideset minuta ugodnom šetnjom kroz šumarak, dok ispod nogu tutnje vlakovi koji prolaze istim smjerom.

U Zermattu, tipičnom mondenom alpskom mjestu gdje je baš sve podređeno turizmu, uvijek je gužva. Kroz mjesto uskim ulicama voze mali netipični električni automobili, bicikli i kočije s konjskom snagom, ali se najviše hoda pješice, dok iznad vas lete helikopteri koji, osim za prijevoz ljudi, služe i za transport roba, a i unesrećenih alpinista. Naravno, slike koju sam si stavio u glavu nije bilo ni iz jedne pozicije u gradu. Tek na trenutak na trgu kod crkve ugledam djelić kamenog zuba kako bih znao gdje je Matterhorn. I sljedećih dva dana od te planine to je bilo sve. Cijelo je vrijeme bila obavijena crnim oblakom, no vjerovao sam da će se jednom morati pokazati.

U gondolskoj žičari srelj smo ekipu slovenske skijaške reprezentacije koja je na skijalištima Zermatta već tjedan dana i doznajemo da je vrijeme užasno. Skijaju tek malo ujutro, popodne se navuku magle i oblaci, a snijeg postaje kašasta smjesa. Na moj užas, doznajem da u tih tjedan dana nisu vidjeli Matterhorn.

Za malo šetnje po planinama i privikavanje organizma na visine vrijeme je dosta ugodno i kupujemo povratnu kartu za žičaru koja će nas odvesti sve do vrha maloga Matterhorna na visinu od 3883 m. Taj užitak košta 50 eura za jednu osobu. Vidici su prekrasni i može se vidjeti gotovo sve, osim Matterhorna zavijenog u oblake. Prva kabina vozi do stanice Furi na visinu od 1886 m, a onda se odabire smjer ili prema Schwarzseeu u podnožju Materhorna ili na Trockener Steg na 2939 m, gdje se nalazi golem restoran s prekrasnom terasom. Tu se može dobiti stvarno sve što poželiš od hrane i pića, a da bih ostao pristojan i ostavio dobar dojam, o cijenama neću govoriti.

Velikom kabinskom gondolom zatim se penje na 3883 m visine do Malog Matterhorna, čudne kamene špice s otvorom u sebi kojim ulazite kroz tunel na drugu stranu do maloga kafića i skijališta. Možda u prvom trenutku izgleda šašavo mješavina kratkih hlača i ljetnih majica između skijaških odijela, no uskoro i to, kao i mješavina svih mogućih boja ljudskih koža i govora prestaje biti neoobično. Tu jednostavno nitko nije stranac.

Zadržavamo se malo jer nismo ponijeli ništa toplo za obući, a na terasi do koje se penje liftom puše vjetar i planine se skrivaju u oblacima. Već se vraćamo prema stanici žičare, kad se sjetim da sam negdje pročitao da ovdje postoji ledena špilja. Vraćamo se i pronalazimo slabo označen ulaz u ledenu utrobu planine. U fantastičnom okružju

Prema Matterhorну

foto: Tomislav Marković

ledenih oblika s raznim bojama svjetla, ulazi se u dušu leda.

Vraćamo se na terasu Trockener Stega, vrijeme se popravlja i moji čeznutljivi pogledi bježe prema Monte Rosi koja je sa svoja 4634 metra na dohvati ruke, zatim prema nešto nižem Liskammu, prema 4164 m visokom Breithornu, pa do njega Malom Matterhornu... a drugu stranu pogledavam tek na trenutak. Hoće li se pokazati...?

U sumrak se vraćamo u Täsch i podižemo bazni logor u kampu, uz potok, odmah iznad željezničke stanice. Naravno, tek što smo postavili šator počela je kiša i kapi vode slijevale su se po kraj naših glava cijelu noć. Ujutro oblaci i, gore u daljinu, suncem obasjani vrhunci. U takvim trenucima čovjek jednostavno nije pametan i svaka odluka u sljedećoj sekundi već izgleda nerazumno. Postoje želje, postoji i razlog zbog kojeg je poduzeto cijelo putovanje, ali postoji i zrnce razuma koje sve to vraća u nekakve razumne okvire. Uzimam u ruksak tek minimalno potrebne planinarske opreme i ponovno krećemo prema Zermattu. Ovaj put pješke.

Krećem u planinu. Nisam toliko lud da se na Matterhorn penjem kad ga ni ne vidim, a Breithorn, kao najbliži cilj, nameće se sam po sebi. Kad sam zakoračio u ledeno prostranstvo, svi koji su se toga dana namjeravali popeti na 4164 metara visoki vrh, već su se vraćali. Susreo sam desetak ekipa u navezima po najviše pet ljudi, a najčešće su to bili parovi ili trojke. Naravno, s vodičima na čelu, koji su me svi, ama baš svi neljubazno gledali. Kao da im kvarim posao jer eto ja, sitni pojedinac, idem na brdo od kojeg oni jako dobro žive.

U središtu Zermatta nalazi se ured alpskog penjačkog centra gdje se mogu dobiti stvarno svi podaci o i oko planina i penjanja, ali i osigurati vodiči i platiti osobno osiguranje. Vodič koji vodi »zbog vaše sigurnosti« samo jednoga penjača na Matterhorn stoji oko 5000 kn. Vodič na Breithorn vodi i dva klijenta, koštati će vas neznatno manje. A osobno osiguranje kojim plaćate spašavanje helikopterom stoji oko sto kuna i to je jedino što se može nazvati, po mom sudu, jeftinim.

Uspon na Breithorn nije tehnički zahtjevan. Na putu treba proći tek nekoliko većih pukotina u ledu, a sve ostalo, za one koji imaju iskustva s

derezama i cepinom, stvar je rutine i kondicije. Kroz noć napadalo je desetak centimetara novog snijega i tragovi prethodnika omogućavaju laku orijentaciju, tako da najviše vremena trošim uživajući u prekrasnim vidicima koje mi isprekidani oblaci povremeno nude. Na vrhu vadim fotoaparat vjerujući kako ću moći napraviti dobre snimke, ali crni oblak koji je omotao mene i planinu počeo nas je zasipati ledenim snijegom. Zadnje što sam vidi bili su sitni ljudski mravi dolje u ledenom podnožju. Iako sam mislio pričekati da se oblak makne, na svoj užas zapazim da se staza kojom sam stigao na vrh zasipa snijegom i već gubi u snježnoj bjelini. Trebalo se vratiti. U oblačnoj magli, bez ikakvog vidljivog traga, lako se izgubiti i žurno se upućujem u podnožje vrha.

USPON NA MATTERHORN

Od zadnje stанице žičare na Schwarzseeu, koja se nalazi na 2582 m prema Matterhornu, vodi ugodna staza koja ne zahtijeva veće napore. Puna je turista i zapravo svatko može za dva sata doći do planinarske kuće Hörnlhütte (3260 m) koja je ishodište za uspone na Matterhorn. Na recepciji zadržavaju moju planinarsku iskaznicu zapisujući da sutradan namjeravam penjati Hörnligrat rutom te sve ostale podatke u slučaju nesreće. Plaćam troškove i kažu mi da ću iskaznicu dobiti tek po povratku s planine.

Budim se u noći. Nebo je obasuto zvijezdama. Nastavljam mirno spavanje u podnožju moćne planine, ne mareći za odlazak skupina koje ranije kreću prema vrhu. Za sve ostale, buđenje je u 4:30, a nakon toga slijedi doručak i spremanje za uspon.

Spremam se nešto podalje od ostalih planinara kako ne bih izazvao njihovu pažnju svojom skromnom opremom. Sam početak uspona veoma je neugodan jer se treba popeti na stijenu koja je osigurana užetom, a onda se provući uskom policom kako bi se ušlo u carstvo kamenih blokova. Na ovoj planini nema staza na kakve smo naučili, nema osiguranja i nema markacije. Svaki smjer koji odabereš je dobar, ako je donekle siguran.

Dok svjetlo naglavnih svjetiljaka poskakuje zrakom kako se penjači penju, pokušavam shvatiti logiku planine. Kako se dan budio, a okolni vrhunci postajali svjetlijici, ušao sam u ritam i u tom

kamenom labirint »prilijepio se« uz par ispred sebe vjerujući da vodič dobro zna put.

Sunce je već izašlo i obasjavalo gomilu kamenja koja se čudnim vezama drži zajedno. A onda zrakom prostruji grmljavina. No, na nebu nema ni jednoga oblačka i brzo razabirem zvuk kamenja koje se kotrlja. Svi zabijamo glave uz svoje kamenje pokušavajući krajičkom oka vidjeti što se događa. Možda se kamenje kotrljalo minutu, možda dvije, no dovoljno dugo da po završetku tog drobljenja osjetim olakšanje što sam ipak još tu. Planinom je odjednom zavladala teška, gotovo bolna tišina. Glasovi odozgo objašnjavaju da je jedna skupina penjača krivo procijenila smjer, ušla u nesigurno kamenje i pokrenula ga. Uskoro će stići helikopter i preporuka je da se što prije maknemo s tog područja jer bi i on mogao pokrenuti novu kamenu lavinu. Nitko nije pitao što je s unesrećenim ljudima, tražio se dobar smjer i kad je za petnaestak minuta došao helikopter sa spašavateljima, bili smo već iznad tog područja. Toga trenutka, sa zvukom helikoptera i čovjekom kojeg nosi na spuštenom užetu, izgubio sam svaki užitak penjanja.

Svaki novi korak, korak je u nepoznato i nisi siguran hoćeš li napraviti još koji iza toga. Onome tko ima dobru kondiciju penjanje po tom nesigurnom kamenju je relativno lako, ali nitko nije siguran koliko koji kamen drži, koliko se sigurno možeš osloniti na njega, a ono najgore, uvijek je netko iznad tebe i padajući kamenčići raznih veličina čine uspon »dinamičnjim«. Na većini opasnih mjeseta postavljeni su klinovi za učvršćivanje užeta tako da se u navezu relativno jednostavno svladavaju. Zapravo uvijek prstima tražiš neke pušotine, neki dobar kamen za koji se možeš uhvatiti i, opasno viseći na stijeni, povući tijelo koji metar više.

Nakon tri sata takvog penjanja stigao sam do skloništa Solvayhütte na 4003 metra. Ono se može koristiti samo u slučaju velike opasnosti jer u njemu ima mjeseta za desetoro ljudi. No da bi mu se prišlo, potrebno je svladati još kameni zid visok nekih pet metara. Dugo sam u njegovu podnožju proučavao kako ga svladavaju drugi penjači i zaključio da je bolje vratiti se. Nije ovo moja planina i nije vrijedna rizika. Možda sam i mogao svla-

Pod Matterhornom

foto: Branko Balaško

dati tu stijenu, možda bih tada došao i do vrha... no toliko još ima drugih lijepih planina. Možda postoji tisuće razloga za nastavak uspona, no meni je toga jutra bio dovoljan samo jedan da ga prekinem.

Spuštajući se niz strmu kosinu, morao sam se više puta opet penjati jer se u kamenom labirintu jednostavno ne vidi što je ispred i je li to smjer koji osigurava siguran silazak. Često se tako dođe »nigdje« i jedino je razumno rješenje ponovni uspon, ali tad više nisi siguran je li to uspon smjerom kojim si se malo prije spuštao ili nešto potpuno novo. Pokušao sam proći na nekoliko mjesta, no nikako nisam mogao pronaći pravi put.

Kad sam se poslije spustio u podnožje Matterhorna i napokon ugledao taj rog u svoj njegovoj veličini, bio je to nestvaran prizor koji svakoga ljubitelja planina ostavlja bez daha. No kad ste u toj planini, kad si sitan mrav među gromadama prljavo hrđavog kamenja, u toj planini osim surovosti nema nikakve ljepote. Bar je ja nisam upoznao. No, upoznao sam je na jedan drugi način i kad danas mislim o tome djeluje mi nestvarno.

Postoji još jedna slika s Matterhorna koja se nikada ne zaboravlja. Na tom usponu najljepši je osmijeh domaćice kojim vas po povratku dočeka u planinarskom domu kad joj kažete da tražite svoju planinarsku iskaznicu jer ste se, eto, vratili.

HRVATSKA PLANINARSKA OBILAZNICA

Napomene o novostima, zemljovidima i žigovima

ZDENKO KRISTIJAN, Samobor

Ovaj podsjetnik namijenjen je planinarima koji samostalno planiraju uspone na vrhove koji su kontrolne točke Hrvatske planinarske obilaznice. Opisi pristupa na njih mogu se naći u vodičima »Hrvatske planine« Željka Poljaka, te »Panonska Hrvatska« i »Dinarska Hrvatska« Alana Čaplara. Vodiči i karte mogu se nabaviti u uredu HPS radnim danom od 9-15 h (ponedjeljkom do 18 h), ili naručiti na tel. 01/48-24-142. Kod ostalih

izdavača naznačen je telefonski broj gdje se može dobiti obavijest ili naručiti zemljovid.

Podsjećamo na pl. karte bitne za obilazak pojedinih kontrolnih točaka (KT), izmjene na KT, mjestu žiga, prilazu i dr. Gdje nije naveden izdavač, onda su pl. karte »SMAND« iz Varaždina. Ako se pojedina kontrolna točka ne spominje u ovom članku to znači da nema neke bitne obavijesti o njoj.

Uspon planinara na Televrinu
na Osoršćici (Lošinj)
Foto: Alan Čaplar

1. POŽEŠKO GORJE

Kod uspona na Ivačku glavu, Lapjak, Češlja-kovački vis i Kapavac za orijentaciju može poslužiti nova turistička karta Parka prirode Papuk (1:50.000). Izdavač je JU PP Papuk, tel. 034/313-030). Pl. karta *Dilj gora* obuhvaća KT Čardak. Planinarima koji za prijevoz koriste automobil preporučam i auto kartu *Slavonija* (1:200.000), izdavača Trsat-Polo koja ima ucrtane sve lokalne ceste i olakšava snalaženje.

1. Krndija - vrh Kapovac. Žig vrha zatražite od dežurnih u televizijskom odašiljaču.

7. Dilj gora - vrh Čardak. Metalni žig vrha smješten je unutar betonskog trigonometrijskog stupa.

2. MOSLAVAČKA GORA I BILOGORA

1. Moslavačka gora - vrh Vis. Predlažem pri-laz iz Kutinice: iz Kutine treba krenuti prema Garešnici i nakon 3 km lijevo kroz Katoličke Čaire još 8 km do Kutinice. Za bolje snalaženje najbolja je auto-karta *Sjeverozapadna Hrvatska* 1:200.000. Uspon do vrha traje 40 minuta, vidi zemljovide u prije opisanim vodičima. Metalni žig je na KT.

3. HRVATSKO ZAGORJE I MEĐIMURJE

Za planinarenje po Zagorju preporučujem pl. kartu *Ivančica* koja obuhvaća tri KT na Ivančici i pl. kartu *Ravna gora* koja je izdana 2003. godine.

1. Vrh Mohokos je u Međimurskim goricama, uz cestu od Čakovca prema Štrigovi. Žig se može dobiti 5 minuta dalje cestom u kafiću »Amadeus«. Ako nemate bolju ideju, ostavite auto kod crkve Sv. Jurja na Bregu i do Mohokosa propješaćite 1 h obilaznim putem do Mohokosa. Najbolja skica Međimurskih gorica je u dnevniku Međimurskog pl. puta (040/390-329, Zoran Marciuš). Nemojte ovo zanimljivo gorje obilaziti samo automobilom.

3. Ivančica - vrh Veliki Lubenjak (590 m). Na vrhu nema žiga, fotografirajte se ispred križa koji se nalazi uz uspon na vrh.

6. Ravna gora. Žig vrha je u pl. kući »Ravna gora«. Društvo koje njime upravlja promijenilo mu je ime u »Filićev dom« te je tako upisano u novoj karti.

7. Strahinjščica - vrh (846 m). U prvom izda-

Razgledna piramida na Ivančici, najviša točka u Zagorju

nju dnevnika je upisano da je naziv vrha Goleš, što je naknadnom provjerom izostavljeno. Na vrhu je natpis »vrh« s nadmorskom visinom.

4. MEDVEDNICA

Pl. karta *Medvednica* ima sve KT, ali je rasprodana. Nova karta obuhvaća samo zapadni dio Medvednice. Za osnovnu orijentaciju može poslužiti i karta Parka prirode Medvednica (1:30.000), izdavač je JU PP Medvednica (01/45-80-699).

2. Rog (Lipa) - vrh (709 m). U prvom izdanju je upisano samo Rog. Možete utisnuti žig s nazivom Rog ili Lipa.

3. Horvatovih 500 stuba. Fotografirajte se kod ulaza u špilju Medvednicu.

4. Sljeme. Žig nije u »Tomislavom domu« nego u ugostiteljskom objektu »Zlatni Medvjed« ispod samog vrha. Prošle je godine HPD »Ericsson - Nikola Tesla« ugradilo metalni žig na zidu ugostiteljskog objekta »Vidikovac« na vršnoj zavrtni.

5. SAMOBORSKO GORJE

Za snalaženje preporučujemo pl. karte *Samoborsko gorje* (1:25.000), novu karta *Park prirode Žumberak-Samoborsko gorje* (Izdavač JU PPŽSG,

01/3327-660, mjerilo 1:50.000), pl. turistički zemljovid *Žumberačko i Samoborsko gorje* (1:50.000, izdavač »Marcon«, narudžbe: 091-76-888-74), *Turističke karte Samobora* s kartom Samoborskog gorja (1:38 000, izdavač TZ grada Samobora (01/33-60-044) i turističku kartu »Jastrebarsko«, 1:40.000) koja je pogodna za uspone na Japetić, Plešivici i Okić-grad (izdavač TZ grada Jastrebarskog, 01/ 6281-115).

1. Okić-grad. Metalni žig je ugrađen u zid, na najvišem dijelu starog grada.

2. Plešivica. U kutiji na piramidi je gumeni žig, a metalni je zavaren na kutiji.

3. Oštac. Metalni žig je u neposrednoj blizini spomen-ploče na vrhu.

4. Japetić. Gumeni žig je u kutiji, a metalni je pričvršćen na konstrukciju piramide.

6. ŽUMBERAČKA GORA

Vidi opis karata kod područja 5. Na svim KT je žig.

1. Tuščak-gradina. Žig je u drvenoj kutiji na vrhu poviše zidina, kod klupa.

2. Zečak. Žig je na vrhu u kutiji.

3. Pliješ. Od pl. kuće Vodice su dva markirana puta na vrh. Žig je u kutiji na vrhu.

4. Sveta Gera. Metalni žig je ugrađen na betonski trigonometrijski stup, na vrhu iznad drvene barake.

7. KARLOVAČKO POKUPLJE

Za prilaze koristite autokartu *Sjeverozapadna Hrvatska* 1:200.000 ili sl. Na svim KT je metalni žig.

1. Vinica. Od nadstrelnice blizu pl. kuće u izgradnji, treba produžiti grebenom 5 minuta kroz šumu do kutije s metalnim žigom na vrhu.

2. Vodenica. Iz Kamanja je markiran novi prilaz na vrh Vodenicu (2 h).

3. Martinščak. Kutija s metalnim žigom je na ogradi oko odašiljača, iza kapele.

8. GORSKI KOTAR - JUŽNI DIO

Pl. karta *Gorski kotar - Goranski pl. put (GPP)* ima sve KT iz područja 8. i 9., ali je nedostatak karte mjerilo 1:100 000. Pl. karta *Gorski kotar I* je u mjerilu 1:30.000, uključuje KT 1 - 7. u području 8., a Kolovratske stijene su na karti *Sjeverni Velebit*.

Pl. karta *Bjelolasica, Hrvatski olimpijski centar*, 1:25 000, 2002. (01/6177-707 i 6177-708) obuhvaća KT Ogulin, Klek, Bjelolasica, Bijele te Samsarske stijene.

Na svim vrhovima je žig vrha ili okrugli žig Goranskog pl. puta (GPP). Na Tuhobiću je metalni žig. Žig Kleka nalazi se u domu.

9. GORSKI KOTAR - SJEVERNI DIO

Pl. karta *Gorski kotar IV* obuhvaća sve KT osim Okrugljaka, Špičastog i Skradskog vrha, koji su u pl. karti *Gorski kotar - GPP*. Karta *Nacionalni park Risnjak* (1:23.000, izdavač NP Risnjak, 051/ 836-133) ima KT Risnjak, Snježnik i Jelenc.

Na svim vrhovima su žigovi, osim na Crnom vrhu. Metalni žigovi su na Obruču, Fratru, Skradskom vrhu i Snježniku.

Pogled s Kule, najvišeg vrha u Gorskem kotaru duž hrpta Bjelolasice

foto: Ivica Kodžoman

10. ISTRA

Karta *Park prirode Učka* (1:30.000) koju je izdala JU PP Učka, Lovran, (tel. 051/293-753) sadrži KT Brajkov vrh, Planik, Vojak, Knezgrad i Sisol. Karta se može nabaviti i u uredu HPS-a. Izletnička karta *Opatijska rivijera* (1:35.000, RIMA, 051/261-076) sadrži: Planik, Vojak i Sisol na Učki. Pl. turistička karta *Labin* (nakladnik PD »Skitaci«, TZ Labin, 051/855-560) obuhvaća Učku i Sisol.

3. Ćićarija - Brajkov vrh (1092 m) ili **Županj vrh (1138 m)**. Žig Brajkovog vrha je u pl. kući »Korita«. Županj vrh je dodan u drugo izdanie, a žig je na vrhu.

5. Učka - vrh Knezgrad (612 m). Metalni žig je na vrhu. TZ općine Lovran (051/291-740) dijeli besplatnu izletničku kartu *Učka*. Opisano je 17 staza po Učkoj, među njima i prilaz Knezgradu i Vojaku.

6. Učka - vrh Vojak (1396 m). Metalni žig je udaljen 40 m od razgledne kule na vrhu Vojaku, na suprotnoj strani od TV-tornja uz stazu po grebenu. Od kule je nakon 30 m je prazna zahrdala kutija, a još 10 m dalje je slabo uočljivi metalni žig.

11. SJEVERNI VELEBIT

Pl. karta *Sjeverni Velebit* sadrži sve KT osim Korenskog vrha. Na svim KT je žig.

11. Korenski vrh (1101 m, ili Kalić). Za Korenski vrh treba kod crkve u Kuterevu skrenuti lijevo i odmah zatim desno. Cesta vodi uz raštrkane zaselke, lagano se spuštajući. Nakon 4 km od crkve još uvijek smo u Kuterevu i kod raspela treba skrenuti desno i parkirati u zaselku Šporčići. Dalje nas vode markacije uzbrdo i za sat i pol stižemo na Korenski vrh. Zadnji dio vodi stazom kroz stijenu. Pred samim vrhom je lijevo kratki odvojak do kutije s žigom, a desno ima još 3 minute na sam vrh s kojeg je lijep vidik na vrhove sjevernog i dio srednjeg Velebita.

Drugi markirani prilaz do Korenskog vrha traje 3 sata, a započinje od crkve u Kuterevu uz medvjediće preko prijevoja Kopija (raspelo), ali zadnji dio puta nije dobro izveden, pa ga ne preporučujemo. Odvojak na šumoviti vrh Kalić nije markiran i vjerojatno će KT Kalić biti ukinuta.

Bačić kuk - jedan od najljepših vrhova na srednjem Velebitu

foto: Ivica Kodžoman

12. SREDNJI VELEBIT

Pl. karta *Srednji Velebit* ima sve KT. U karti nije ucrtan put Kugina kuća - Težakovac - Šatorina. Sve KT imaju žig.

4. Budakovo brdo. Na vrhu je metalna kutija. Metalni žig je teže uočljiv jer je zavaren na stupu pokraj kutije.

13. JUŽNI VELEBIT

Pl. karta *Južni Velebit* (1:25.000), sadrži dio Velebita od Baških Oštarija do M. Rujna te KT Veliki Sadikovac, Veliki Stolac, Debeli kuk i Višočicu. Pl. karta *Nacionalni park Paklenica* ima sve ostale KT. Turistička karta *Paklenica* (1:25.000, Astroida, 01/3026-910) sadrži sve markirane pl. putove unutar NP Paklenica.

Prema zadnjim obavijestima sve KT imaju žig osim Vaganskog vrha.

5. Bojinac - vrh Bojin kuk (1110 m). Žig je u prirodnom skloništu u stijeni pod vrhom.

14. LIČKA PLJEŠIVICA I OGRANCI

1. Ozeblin - vrh (1657 m). Dobra karta je u Poljakovom vodiču, str. 480. Na uspon ponesite fotokopiju karte i opisa. Zadnji uspon stazom na vrh nije više od zadnjeg okretišta, jer je cesta u međuvremenu produžena. Žig je u kutiji.

2. Oštri Medvjedak - vrh (884 m). Markacija započinje na kraju parkirališta na ulazu 2 na Plit-

vičkim jezerima. Za uspon nije potrebno kupiti ulaznicu u NP. Zatražite prospekt staze na Oštiri Medveđak. Prije vrha je odvojak do ulaza 1. Kutija je na vrhu ali je žig otuđen.

3. Poštok - vrh (1425 m) Markacija započinje od željezničke postaje Zrmanja kod Otrića. Žig je u kutiji na stijeni, 2 minute prije vrha. Za uspon treba birati povoljno vrijeme. Auto karta *Zadarska županija* (1:150.000, Trsat-Polo) jedina je koja sadrži ovo područje u ovom mjerilu.

15. JADRANSKI OTOCI - SJEVERNI DIO

1. Obzova na Krku - vrh (569 m). TZ općine Punat (051/ 854-860) izdala je zemljovid Pastirske staze *Punat - Stara Baška*, između Punta, Stare Baške i Jurandvora s više markiranih staza prema Obzovi. Najpogodniji prilaz je od prijevoja Treskavca (autobusna postaja na cesti Punat - Baška). Zbog više križanja i mogućnosti prilaza ovaj besplatni zemljovid treba ponijeti na planinarenje. Na vrhu je neznatno oštećeni metalni žig.

2. Sis na Cresu - vrh (639 m). Uspon nema markacije, ali je jednostavan jer vodi od prijevoja Križića dobro utabanim putom uz suhozid. Metalni žig je na prvom vrhu, lijevo 40 m prije montažne kućice, ali je teže uočljiv.

3. Osoršica na Lošinju - vrh Sv. Mikula (557 m) TZ grada Malog Lošinja (051/231-884 i 231-547) izdala je zemljovid *Mali Lošinj, Šetnice i pješačke staze* u kojoj je skica markiranih puteva do vrha i kapele Sv. Mikule, najboljeg vidikovca na Lošinju. Pl. dom »Sv. Gaudent« na Osoršići otvoren je tijekom ljetne sezone svakodnevno.

4. Kamenjak na Rabu - vrh Straža (408 m). Žig se nalazi u podnožju, u privatnoj kući kod skretanja markacije s ceste na put. Zato se treba fotografirati na vrhu, ispred telekomunikacijskog objekta.

16. JADRANSKI OTOCI - JUŽNI DIO

1. Ščah na Ugljanu - vrh (286 m) i 2. Veliki Bokolj na Pašmanu - vrh (274 m). Do podnožja oba vrha može se autobusnim linijama iz Preka. TZ zadarske županije (023 / 315-316 ili 315-107) izdala je kartu Ugljana i Pašmana *Trekking & Mountain Biking* s opisom više planinarskih staza.

3. Vela Straža na Dugom otoku - vrh (338 m)

Vrh je nedostupan zbog postavljanja radara. Svima koji su obišli vrh prije radova priznaje se KT. U planu je markiranje drugog vrha na otoku, kao zamjena za Velu Stražu.

4. Vela Straža na Šolti - vrh (237 m) U nedostatku pl. karte može se koristiti turistička karta *Dalmacija 2, 1:100-000*. Na Šolti su dva vrha s nazivom V. Straža. Naša KT je V. Straža iznad Gornjeg Sela, dokle vozi autobus od trajektne luke Rogač. Fotografirati se treba pred bijelim kamениm križem na vrhu.

5. Vidova gora na Braču (780 m) Žig se dobiće u kući »Vladimir Nazor« na vrhu.

6. Sv. Nikola na Hvaru - vrh (626 m). Na vrhu je kameni križ i kapela. Žig je ostavljen blizu kapele.

7. Hum na Visu - vrh (587 m) na vrhu je vojni objekt, pa se treba fotografirati pred kapelom Sv. Duha u blizini vrha.

8. Kom na Korčuli (508 m). Markirani prilaz je s ceste Smokvica-Blato od a.st. i stočne farme u Maloj Kapji. Žig je na vrhu. Preporučamo turističku kartu *Dalmacija 3, 1:100.000* (bez ucrtanog puta), a sadrži i otoke Hvar i Brač. Uspon na Kom opisao je Robert Smolec u HP 4, 2001.

9. Sozanj na Lastovu (231 m). Od Ubla treba autobusom prema Lastovu do farme i 20 min do vrha. Tu je drvena osmatračnica za vatrogasce s natpisom Sozanj, gdje se treba fotografirati.

10. Velji grad na Mljetu - vrh (514 m) Na vrhu je manji telekomunikacijski objekt i žig. KT se može u sezoni obići jednodnevnim izletom iz Dubrovnika brzim motornim brodom s polaskom u 9 sati i povratkom iz Sobre u 19 sati (cijena prijevoza u oba smjera je 44 kn). Od Sobre se mora za 7 km naći podoban prijevoz do Babinog Polja. Markacija vodi iz mjesta, od pošte i na vrh stiže za sat i pol uspona. Izletnička karta *Nacionalni park Mljet* na manjoj karti sadrži cijeli otok Mljet. Autokarta *Dalmacija 4, 1:100.000*, izdavač »Freytag & Berndt« također obuhvaća cijeli Mljet. Kartu možete kupiti pod sličnim nazivima drugih izdavača, a obuhvaća područje od Ploča do Cavata.

17. DALMATINSKA ZAGORA

1. Dinara - vrh (1831 m). Na vrhu je žig, ali se treba obavezno fotografirati pred trigonometrijskim stupom. Pl. karta *Dinara* je nužna za uspon na Dinaru.

2. Promina - vrh Čavnovka (1147 m). Od pl. kuće preporučamo uspon na vrh jedino po cesti. Na vrhu je trigonometrijski stup uz telekomunikacijske antene. Ako se ne može unutar ograde do vrha, snimite se pred vratima. Kretanje uz vanjsku stranu ograde je zabranjeno zbog eventualno zaostalih mina.

3. Svilaja - vrh (1508 m). Od Zelova 5,5 km makadamskom cestom (markirano!) do križanja, ondje lijevo 2 h na vrh preko Badnji ili od križanja još 2,5 km cestom pa strmo 2 h preko Privije na vrh Svilaje. Metalni žig je prije vrha, teže uočljiv.

4. Kamešnica - vrh Kruge (1606 m). Od puta D. Korita - Konj je kratki odvojak na zaobljeni vrh Kruge. Na vrhu je žig. Vrh Konj je unutar teritorija BiH, ali nema ograničenja za uspon. Za Kruge je najbolja karta objavljena u Poljakovom vodiču (str. 508).

18. DALMACIJA

Pl. karta *Kozjak - Mosor - Biokovo*, izdavač HPD »Mosor«. Žigovi su na vrhovima, osim na KT Biranj, Sv. Jure i Ljubljan. Na vrhu Veliki Kabal je metalni žig, slabije uočljiv. Na vrhu Kozik obnavlja se kapelica.

19. BIOKOVO

Pl. karta *Biokovo*, 1:25 000 sadrži sve KT osim Sutvida i Sv. Ilike kod Gradca. Na većini vrhova nema žiga, pa se treba fotografirati.

1. Šćirovac - vrh (1619 m) je najteže dostupni vrh HPO. Fotografirati se treba ispred natpisa: KT 17 BPS. Šćirovac je 17. KT pl. obilaznice Biokovska planinarska staza.

2. Sv. Jure - vrh (1762). Na vrhu uz ogradi TV-tornja je staza do kapele i natpisa Sv. Jure. Žig dobijete u pl. kući »Pod sv. Jurom«.

3. Šibenik - vrh (1467 m). S vrha Šibenika treba produžiti 5 minuta do ruba stijene gdje je natpis pred kojim se treba fotografirati.

4. Sv. Ilija - vrh (1642 m). Na vrhu je bijela

Kamenito varstvo Rilića

foto: Ivica Kodžoman

kapelica, izgrađena na starim temeljima. Žig je kod kapelice.

5. Sutvid - vrh (1155 m). Najbolji prilaz je od samostana i hotela u Živogošću. Drugi dulji uspon je iz Brikve, na cesti Makarska-Vrgorac. Autokarta *Dalmacija* 3 sadrži Sutvid (upisan pod nazivom V. Kapela) i Sv. Iliju (Gradac). Tu je ucrtana Korčula i Lastovo.

6. Sv. Ilija (kod Gradca) - vrh (773 m). Markirani prilaz na vrh započinje kod groblja u Gradcu. Za uspone možete koristiti opise Jasne Kosović objavljene nedavno u HP.

20. DUBROVAČKO PODRUČJE

1. Zmijino brdo na Pelješcu - vrh Sv. Ilija (960 m). Fotografirajte se na vrhu, jer je žig otuđen.

2. Snježnica - Ilijin vrh (1234 m). Žig je u baci zapadno od vrha. Istočno od vrha je kapelica, teže uočljiva jer je izdubljena u stijeni. Fotografirajte se pred ulazom u kapelicu.

Za obilazak HPO vrijedi i dalje jednostavno pravilo, dolaskom na vrh utisnite žig u dnevnik. Ponesite jastučić za žigove. Ako nema žiga, niste ga našli ili je otuđen, fotografirajte se.

Zahvaljujem se Jasni Kosović, Tomislavu Pavlinu i Bernardu Margitiću na dopuni podataka. O izmjenama na KT i prilaznim putevima možete obavijestiti Komisiju za planinarske puteve Hrvatskog planinarskog saveza.

PLANINARSKE OBILAZNICE U HRVATSKOJ

KLANSKI PLANINARSKI PUT**DAMIR BAJS, Zagreb**

S obzirom na sve veći interes planinara za obilaskom planinarskih obilaznica, u idućim ćemo brojevima »Hrvatskog planinara« predstaviti najzanimljivije, najljepše ili najnovije planinarske obilaznice kao i upozoriti na nedostatke na već postojećim, te na toj način pomoći i osnivačima obilaznice i planinarima da ih izbjegnu.

Planinarsko društvo »Pliš« iz Klane 2002. godine otvorilo je Klanski planinarski put, izdalo prigodni dnevnik te pripremilo priznanje za prijeđeni put. Klanski planinarski put (KLPP) obuhvaća širi prostor oko Klane i Studene u zaleđu

Rijeke, koji je razmjerno malo poznat. Put ima 11 kontrolnih točaka, a sve odreda su izrazito atraktivne. Cijela obilaznica je dobro markirana, a što je vrlo važno u oba smjera, pa se može obilaziti kako nam više odgovara. Svi su žigovi sačuvani i nalaze se u metalnim kutijama posebno označenim.

Klanski se put može prijeći u jednom danu za otprilike 11-12 sati hoda, ali to predstavlja izniman fizički napor, pa je bolje da se za obilazak odvoje dva dana sa spavanjem u planinarskom domu »Hahlići«, a može se ponijeti šator i noćiti na nekom od bezbrojnih pogodnih mjeseta. Obilazak vremenski nije ograničen pa se može planirati obilazak samo pojedinih dijelova puta.

Na obilaznici su tri izrazito lijepa i razgledna vrha, Obruč (1377m), Pliš (933m) i Gumanacka (Katalin, 1083m). Sva tri vrha su vrlo zanimljivi, posebno u proljeće kada na livadama cvate veliki broj različitih vrsta cvijeća, a naročito je lijep Kluzijev encijan (Gentiana Clusii). Osim ta tri vrha i druge kontrolne točke kriju zanimljivosti. Tako KT Kraljica šume je ustvari velika bukva promjera debla od preko 120 cm, KT Kućica Rebar je planinarsko sklonište, bez mogućnosti noćenja, ali zato stara i dobro sačuvana kamena kućica s kamenim krovom i neposrednom okolicom s klupama i ognjištem predstavlja ugodan kutak za zasluzeni odmor. Pokraj same kućice prolazi nekadašnji šumski put pokriven kamenom na kojem se vrlo dobro vide tragovi kočenja kola za izvlačenje i prijevoz drva s viših predjela prema Klani. O tome postoji čak i spomen ploča pokraj puta.

Gorski kotar zovu još i Hrvatska Švicarska ili mala Švicarska. Ako se zbog svoje ljepote i slič-

Na vrhu Pliša (933 m)

foto: Damir Bajs

nosti s alpskim pejsažem može za neki kraj upotrijebiti takvi izrazi, onda se to odnosi na Trstenik, prekrasnu visokogorsku dolinu dugčku oko 1 km i široko oko pola kilometra, koja je okružena gustom crnogoričnom šumom. Dolina ja ustvari velika livada i prava je oaza mira i ljepote. Ako se tome doda da se na jugoistočnoj strani doline nalazi ograđeni i čisti izvor pitke hladne vode

Putokazi

foto: Damir Bajs

koji nikad ne presuši dojam je potpun.

Da zaključimo. Ovaj kultak naše domovine ne bi bio »otkriven« da nema Klanskog planinarskog puta. Za njega bi znali samo šumari i rijetki dobri poznavatelji prirode. Ovako približen je mnogima na radost i zadovoljstvo. Obilazak Klanskog planinarskog puza predstavlja istinski užitak koji treba osjetiti.

IZ PERA MLADIH

DOTAKNULA SAM OBLAKE!

DOROTEA ŠKRABO, Rijeka

Moja obitelj i ja volimo planinariti. Nakon mnogih planinarskih uspona, ove smo godine naučili na Triglav.

Proučila sam kartu i vidjela da za dva dana neće biti lako prijeći put i da se svaki dan hoda otprilike šest sati, no s tim sam se pomirila i krenula dalje planirati. Pravilo je da svaki planinar treba imati razmjerno lagan ruksak, no ja sam uz opremu prokrijumčarila dva plišanca i još neke sitnice koje me vesele. Dan početka uspona osvanuo je sunčan i topao i dobro raspoloženje požurivalo nas je prema vrhu planine. Polako smo hodali i hodali, satima. Malo-pomalo počeo nas je gristi umor, ni male stanke nam nisu bile dovoljne za odmor i baš u trenutku kad smo mislili da smo potpuno iscrpljeni, ugledali smo planinarski dom u kojem smo namjeravali spavati. U domu je mirisala domaća

hrana i planinski čaj. Brzo smo bacili naše teške ruksake i skinuli gojzerice te uzašli jednostavno uživati gledajući planine, zelene pašnjake pune krava sa zvoncima i uspon koja nas čeka sutradan.

Sljedeće jutro je značilo da smo već jako blizu cilju. Uspinjući se po goloj stijeni shvatila sam da je ova dionica puno napornija od prethodne. Bila sam jako uzbudjena i ponosna što su moje noge prehodale i ovako veliki put. Na cilju, kraj doma Kredarica, shvatila sam koliko je napora trebalo uložiti u ova dva dana da bih došla do mjesta na kojem sam stajala. No nije bilo uzalud. Stajala sam na vrhu prekrasne planine i u svim smjerovima pružao se nezaboravan vidik na šume, doline i okolne vrhove. Jedini način da se to ostvari jesu upravo ovi dugi naporni usponi i velika želja koju svaki planinar ima i nosi u sebi.

ZAŠTITA I SPAŠAVANJE U PLANINAMA

NOVI IZAZOVI PRED HGSS**VINKO PRIZMIĆ, pročelnik HGSS, Split**

Posvuda gdje ljudi provode svoje aktivnosti događaju se stradavanja i nesreće. Takve situacije, posebno na izrazito nepristupačnim terenima ili pri lošim vremenskim uvjetima, redovite snage (hitna medicinska pomoć, policija, vatrogasci) nisu uvek u mogućnosti razriješiti. Za takve situacije svugdje u svijetu, pa i u Hrvatskoj, postoji poseban sustav spašavanja i specijalizirana služba za gorsko spašavanje (*mountain rescue*).

Gorsko spašavanje je ujedno i najteži oblik spašavanja, jer se najčešće provodi pri najtežim vremenskim i drugim okolnostima i nemoguće ga je učinkovito provoditi bez potpore cijelog sustava te povezanosti i dostupnosti potrebnih resursa. U svim razvijenim državama to je dragocjen nacionalni resurs zahvaljujući kojem sustav zaštite i spašavanja, medicinska pomoć i sl. dopire i tamo gdje to inače ne bi bilo moguće.

Hrvatska već više godina priprema donošenje Zakona o zaštiti i spašavanju i sve organizacije kojih se ovo područje makar i na posredan način tiče bruje o tome, uključuju se u javne rasprave, lobiraju i nastoje zauzeti svoje mjesto u sustavu zaštite i spašavanja. Nužno je da i članovi HPS putem našeg glasila budu upoznati s ovom temom, budući da Hrvatska gorska služba spašavanja koja u okviru HPS-a djeluje već punih 55 godina u cijelosti pokriva vitalnu javnu potrebu spašavanja na naj-nepristupačnijim terenima i posjeduje ničim zamjenjivo iskustvo i neupitne rezultate (4000 evidentiranih spašavanja sa preko 7000 osoba kojima je pomogao). Hrvatska gorska služba spašavanja redovito svake godine spasi ili otkloni životnu opasnost za više od 400 osoba, a svojim obimnim preventivnim djelovanjem, dežurstvima, edukacijom i sl. sprječava vjerojatno još veći broj nesreća na takvim prostorima. Malo je nacionalnih saveza u Hrvatskoj kao što je HPS, koji se mogu podićiti

tolikom doprinisu hrvatskim građanima i javnom dobru, i to ne samo zbog GSS-a.

Iako članovi HPS-a znaju dosta o GSS-u, potrebno ih je podsjetiti na prošlost, sadašnjost i skrenuti pozornost da budućnost ove službe. HGSS je kao i sve druge gorske službe u svijetu nastao u okviru svojih nacionalnih planinarskih organizacija, kao unutrašnji servis za potrebe svojih članova. S vremenom je sposobnost gorskih službi spašavanja da mogu djelovati tamo gdje nitko drugi ne može prepoznata kao javno dobro, te su prerasle u javne službe koje koriste cijeloj zajednici. Danas se međutim sve gorske službe spašavanja najmanje bave organiziranim planinarima, a sve više (75%) drugim posjetiteljima planina (turistima, skijašima, paragliderima, sudionicima raftinga ili kanjoninga, biciklistima, lovcima, poljoprivrednicima, izletnicima, sudionicima u prometu i sl. Naime, organizirano planinarenje sa svojom tradicijom, odgovornošću, iskustvom, edukacijom i znanjem, doseglo je uzoritu razinu sigurnosti.

Nije samo početak hrvatskog GSS-a vezan uz nacionalnu planinarsku organizaciju. Čitavo postojanje i njena budućnost temelji se na toj povezaniности. Naime, spašavati nekoga u planini, litici, pri lošem vremenu kada se inače i događaju nesreće, mogu samo najbolji planinari, alpinisti, speleolozi, jer su oni najčešće jedini koji mogu pristupiti nesrećnom i djelovati u takvom ambijentu, a uz to posjeduju i visoke osobne motive, jer se kreću tim prostorima pa i sami mogu doći u situaciju da zatrebaju takvu pomoć.

Za planinare i građane u planinama ili na drugim teško pristupačnim terenima, pitanje sigurnosti i elementarne zaštite njihovih života i njihovih najmilijih trebalo bi biti najvažnije pitanje. Zato valja upozoriti da se stanje sigurnosti i razina zaštite u hrvatskim planinama danas nalazi na važnoj

prijelomnici. To se ukratko može definirati kao jedna dobra i jedna loša vijest. Dobro je što Hrvatska ima vrlo kvalitetnu gorsku službu spašavanja koja uspješno odoljeva teškoćama, a loša je što je takva služba prisiljena djelovati u zakonskom okviru i sustavu koji još uvijek nedovoljno prepoznaće i podržava njenu misiju unatoč stalnom porastu broja takvih nesreća.

Danas učinkovito spašavanje u planini više nije moguće kao napor ma koliko kvalitetne izolirane skupine ljudi ili organizacije, već kao učinak sustava. I zato je nevjerojatno da vaš oštećeni blatoran na javnoj prometnici, razbijeno prozorsko staklo u gradu, uživa više društvene pažnje i angažira veće potencijale sustava (policija, pravosuđe, procjene štete i sl.) nego životna opasnost ili teška tjelesna ozljeda u planini. Naime, ako vam se takvo što dogodi, država ima određenu zakonsku obvezu da reagira pa zato ima predviđene gotove postupke, resurse i nadležne osobe koji će »izaći na teren« i sl. Ali ako ste se teško ozlijedili ili ste u opasnosti u planini, a ne znate direktni broj GSS-a (a kako biste ga znali da ste stranac?), vaša dojava policiji, hitnoj pomoći, centrima za obavlješćivanje

i sl. možda će lutati satima, jer na takav događaj sustav (i djelatnik u operativnom centru) reagira otprilike kao na iznenadni napad izvanzemaljaca, što znači da nema prethodne pripreme i gotovih procedura, pa u najdramatičnijim trenucima kada minute odlučuju o životu ili smrti, sustav funkcioniра kao raštimani orkestar.

Hrvatska gorska služba spašavanja, čak i u takvim okolnostima već godinama uz krajne napore »krpa« ovu prioritetu javnu potrebu, pa se stvara privid kako je sve u najboljem redu. Možda je upravo to razlog ovakvom stanju, jer očito da bi tek neka nesreća većih razmjera ukazala na probleme s kojima se GSS susreće u svojem radu, no Služba izuzetnim naporima odlaže taj trenutak, jer ne može etički dopustiti da neko smrtno strada samo da bi se ukazali propusti sustava.

U nas, nažalost, ishod spašavanja jednog, a ponekad i više ljudskih života još uvijek ovisi o »snalažljivosti«, »simpatijama«, »razumijevanju«, ili »slučaju« da netko zna broj telefona GSS-a, o hrabrosti nekog u zapovjedništvu zrakoplovne baze da odobri helikoptersko spašavanje kao požarni let ili prijevoz bolesnika. I samo o tome u ko-

Vježba Hrvatske gorske službe spašavanja

foto: Vesna Holjevac

načnici ovisi hoćemo li umjesto živih ljudi ponekad u dolinu morati nositi njihova mrtva tijela i hoće li tko ostati trajni invalid.

Zbog toga je uspješno spašavanje u planinama zasad moguće samo kao dobra improvizacija, kao rezultat posvemašnjeg zaobilazeњa postojećih propisa, prekoračenja ovlasti, osobnih rizika i dobre volje da se to napravi. Naime, da bi sigurno i učinkovito ostvarila svoju zahtjevnu misiju Služba mora osigurati suradnju i koordinaciju sa mnogim resursima i subjektima, raspršenih kroz više ministarstava (policija, hitna medicinska pomoć, suci istražitelji, posade i zapovjedništva zrakoplovnih baza, centri za obavljanje, služba traganja i spašavanja u prometu, vatrogasci, nacionalni parkovi, lokalna samouprava, turističke zajednice, civilna zaštita, mrtvozornici i dr.

Premda je HGSS neupitni nacionalni nositelj gorskog spašavanja i iskustva, bez nekog zakonskog uporišta o učinkovitom preventivnom djelovanju ne može biti govora sve dok se za to ne osigura kvalitetna zakonska osnova.

Spuštanje unesrećenog na Biokovu

No ako za akcije spašavanja nečijeg života ponekad i uspijete dobiti helikopter pozivajući se na etičke zakone koji ponekad znaju suspendirati one druge, kada pokušate ostvariti i minimalno pravo na sredstva za djelovanje, opremu ili obuku na helikopteru, ili nešto treće, naići ćete na neprestanu prepreku. Premda provodite vrlo složene helikopterske operacije koje nisu moguće (ni sigurne) bez prethodne pripreme i zajedničke obuke s posadama, već pune dvije godine pripadnici HGSS nisu imali ni minutu obuke na helikopterima. Naime, u Hrvatskoj jedini za sada raspoloživi helikopteri su oni u MORH-u i MUP-u, i premda njih također plaća narod i zato se normalno koriste za sve druge javne potrebe, prijevoze bolesnika, požare, prijevoz tereta, oni su GSS-u za obuku nedostupni, jer za to ne postoji pravna osnova. U tom istom razdoblju HGSS je bio »imao dobru volju« odraditi 30-ak nimalo bezazlenih helikopterskih spašavanja. Oni koji s nama zajednički rade (posade i zapovjedništva helikoptera) bi nam rado pomogli, jer su i sami u opasnosti zbog toga, pa se dovijaju kako osigurati suradnju s udružom građana koja nema pravni status javne službe. Nedostatak obuke, zajedničkih procedura i standardnih operativnih postupaka u Sloveniji je prije osam godina rezultiralo tragedijom u kojoj je smrtno stradalo petoro ljudi.

Naizgled ništa nije sporno, jer u stvarnosti HGSS jest standardna služba javnog karaktera, koja je nositelj takvog spašavanja u Hrvatskoj i nema alternative u nekim drugim redovitim snagama te stoga predstavlja nacionalni resurs za određene situacije i javne potrebe. Ali, to formalno još uvijek nigdje ne piše. U svojoj domeni (sigurnost) HGSS doprinosi međunarodnoj kompatibilnosti RH, pa bi kompatibilnost trebala uključivati i pravnu regulativu. Kako biti kompatibilan, a ne prihvati zakonska rješenja drugih država? Kako ući u jedinstveni sustav i poziv za pomoć »112« bez jedne važne javne službe, Gorske službe spašavanja, koja jedina može dati odgovor na određene situacije?

Zakon o zaštiti i spašavanju, čije donošenje uporno požurujemo ne može sam po sebi riješiti ovaj problem ukoliko se njime HGSS precizno ne definira kao javna služba. No čak i tada bi trebalo pripremiti Zakon o Hrvatskoj gorskoj službi spaša-

vanja kojim bi se osvijetlilo područje zaštite i spašavanja na nepristupačnim terenima i pri elementarnim nepogodama kada se poziva GSS. U svim uređenim društвима, vatrogasci, nacionalna organizacija crvenog križa, nacionalna gorska služba spašavanja, nacionalna služba za spašavanje na vodi i eventualno još ponešто, jasno su zakonom definirane kao javne službe od društvenog interesa. Najčešće su to udruge građana poput naše, no za razliku od nas one već imaju »svoje zakone«. Tako je i u Hrvatskoj svako dobrovoljno vatrogasno društvo »od interesa za Republiku Hrvatsku« (čl. 6 Zakona o vatrogastvu) i temeljem toga svaki dobrovoljni vatrogasac opravdano uživa sva potrebna prava i zakonsku zaštitu, jer je to normalno, a gorski spašavatelj baš nikakvu. Ako poželite postati spašavatelj na nekoj plaži, Hrvatski crveni križ (također udruga građana) ima osigurana sredstava za vašu obuku jer po Zakonu o Hrvatskom crvenom križu 1% od boravišnih pristojbi ide za tu namјenu (a to je tek jedan od mnogih zakonom definiranih izvora financiranja te organizacije). Dobrovoljne vatrogasce sukladno zakonu sufinanciraju Hrvatske šume, lokalne jedinice, redovita sredstva od igara na sreću itd. dok za GSS nema ni kune, osim ako se uspješno ne »isprosi«. Hrvatski autoklub (također udruga građana) nitko ne financira, ali posredstvom javnih ovlasti koje mu daje Zakon o HAK-u, ne samo da u potpunosti osigurava svoju javnu djelatnost nego predstavlja finansijskog giganta kao neprofitna organizacija.

Ali, novac doista nije problem koji muči HGSS. Ipak su pripadnici GSS-a snalažljivi momci (i cure). Služba nema velikih prohtjeva, a i ljudi i institucije imaju razumijevanja i pomažu koliko mogu. Veći je problem to što djelatnik na nekoj

Helikoptersko spašavanje

foto: Vlado Božić

centrali ne zna broj GSS-a, što ovisimo o snalažljivosti, razumijevanju, simpatijama nekoga tko će nam možda dojaviti o nesreći, možda odobriti helikopter, možda surađivati s nama u odlučnom trenutku i sl. A svaka nesreća predmet je nekih istraga, odgovornosti, nečijih prava na odštetu, pa Službi i njenim pripadnicima treba nešto više zakonske potrivenosti nego nekoj udruzi pušača ili sportskom klubu. Kao primjer spomenimo i to da naši spašavatelji u borbi s vremenom još uvijek jurcaju cestama bez priznatog prava na »plavo svjetlo«, a za ulazak pasa tragača na područje npr. Biokova, trebali bismo ishoditi barem dva rješenja i to od uprave parka prirode, te privatnog koncesionara lovišta. Situacije koje razrješavamo vrlo su odgovorne i važne. Ka-ko biti učinkovit i nekoga spa-

siti bez pouzdane potpore sustava, kako i sam preživjeti ako nemaš pravo ni na obuku? Kakva su naša prava ako i sami nastradamo tijekom nekog spašavanja?

Ne preostaje nam drugo nego da kao relevantna adresa sa 130 godina iskustva, 200 teritorijalno raspoređenih udruga članica i 20.000 zainteresiranih pojedinaca, i još više članova naših obitelji i prijatelja, na to upozorimo. Zahvaljujući HPS-u Hrvatska ima već operativnu službu sa svojim teritorijalnim ustrojem, opremom, sustavom novčenja koji se oslanja na nacionalnu planinarsku organizaciju, sustav obuke i sl. koja praktički ništa ne košta (u odnosu na neke druge javne službe). HPS ima u svojemu sastavu interventnu službu koja nema alternative u drugim javnim službama, koja je na raspolaganju od 0-24 sata, 365 dana u godini, ljeti i zimi, po svim vremenskim prilikama. HGSS je istodobno i služba u funkciji turizma, produžena ruka zdravstva, prometa (službe tra-

Pas tragač - četveronožni gorski spašavatelj

ganja i spašavanja), prosvjete i športa, zaštite okoliša (nacionalni parkovi, javne ustanove), unutarnjih poslova i obrane, poljoprivrede i šumarstva i sl. gospodarstva, financija itd. Da bi premostila nedrživu situaciju (do zakonskog rješenja), upravo su ta ministarstva na našu inicijativu već sklopila niz sporazuma s HGSS o dugoročnoj suradnji kako bi se stvorila kakva-takva pravna osnova suradnje i zaštite javnog interesa. Istaknimo i to da je Hrvatski Sabor 2002. godine donio Strategiju nacionalne sigurnosti, koja bi trebala biti temeljni akt izgradnje sustava zaštite i spašavanja u Hrvatskoj.

Kada bi budući Zakon o zaštiti i spašavanju bio sačinjen po uzoru na europske zakone, tada bi taksativno bile pobrojane sve opasnosti i svi rizici i stanja (pa i nesreće u planini), a temeljem toga i organizirane snage zaštite i spašavanja za takva stanja, čime bi se jasno definirala područje djelovanja i odgovornosti Hrvatske gorske službe spašavanja. HGSS je već sačinio relevantne procjene o mogućnosti nastanka nesreća na nepristupačnim terenima iz kojih je razvidno da su ta stanja već sada svakodnevna, a u budućnosti nas očekuje njihovo uvećanje. Zakon i status javne službe naravno ne znači da će gorski spašavatelji biti profesionalci, ni da će se što izmjeniti u odnosu GSS-a prema matičnoj organizaciji HPS-u, jer se to nije dogodilo ni u Sloveniji, ni u Austriji, ni u Italiji ni igdje gdje se to već davno razriješilo. No, s druge strane, spremnost Službe ne može ovisiti o slučaju, niti o dobroj volji i snalažljivosti nekoga u GSS-u

da uprihodi potrebna sredstva i odradi mnoge pripreme, nužne zadaće i sl. Kad spašavate ljudske živote nije važan status, nego učinkovitost. Gorsko spašavanje je isuviše težak i odgovoran posao da ga netko radio zbog novca.

Cilj je ovoga članka upoznati i upozoriti članove HPS-a da je u tijeku kreiranje i donošenje Zakona o zaštiti i spašavanju kojim će se dugoročno formirati sustav zaštite i spašavanja u Republici Hrvatskoj (pa i u planinama), da to ni mi planinari ne smijemo prespavati, jer se radi o važnoj temi od interesa za svakog planinara. Zato se treba izboriti (sada kada je vrijeme za to) da HGSS postane legitimni element nacionalnog sustava zaštite i spašavanja, kao što je to u razvijenoj Europi, jer će samo tako u budućnosti moći osigurati učinkovitost i ostvariti svoju misiju. A misija je preuzeti odgovornost i skrbiti za sigurnost u hrvatskim planinama prema najvišim međunarodnim standardima. To je društvena i moralna zadaća Hrvatske gorske službe spašavanja i Hrvatskog planinarskog saveza, jer su hrvatske planine, nepristupačna područja i vremenske neprilike mjesto gdje zahvaljujući upravo svojim planinarskim sposobnostima možemo i moramo dati svoj doprinos javnom i društvenom dobru.

INTERVENTNI TELEFONI STANICA HGSS

Rijeka	091/721 0000
Split	091/721 0001
Zagreb	091/721 0002
Ogulin	091/721 0003
Delnice	091/721 0004
Karlovac	091/721 0005
Pula	091/721 0006
Gospic	091/721 0007
Samobor	091/721 0008
Poožega	091/721 0009
Zadar	091/721 0010
Makarska	091/721 0011
Varaždin	091/721 0012

POLA STOLJEĆA

PLANINARSKIH PRIZNANJA

prof. dr. ŽELJKO POLJAK, Zagreb
mr. MILIVOJ RIHTARIĆ, Varaždin

Planinaru je nagrada za uspon uživanje, a što je nagrada amateru koji se bavi društvenim radom? Takav rad nije uvijek ugodan. Sjetimo se koliko truda i požrtvovnosti treba za izgradnju i održavanje planinarskih kuća, organiziranje izleta, vođenje administracije, ubiranje članarine, priređivanje sastanaka i predavanja. Kao simbolična naknada za doprinos što ga daju za opću korist uobičajena su raznovrsna priznanja u obliku diploma, zahvalnica, plaketa i značaka. Planinarski savez Hrvatske je 1967. godine - dakle, prije gotovo pola stoljeća - utemeljio komisiju za priznanja koja će razmatrati prijedloge društava i predlagati vodstvu Saveza rješenja. Na čelu te komisije bio je do 1985. planinarski veteran Dragutin Rodman, koji je kroz to dugo razdoblje obavio vrlo opsežan i odgovoran posao, a danas je pročelnik mr. Milivoj Rihtarić iz Varaždina koji taj posao nastavlja vrlo savjesno. Prema evidenciji komisije, priznanja podijeljena u Hrvatskoj do 31. prosinca 2003. prikazana su u tablicama.

Iako su kriteriji za priznanja utvrđeni pravilnikom, nije se moglo izbjegći da neki zaslužni planinari ne dobiju priznanje koja zavrjeđuju, jer neka društva rjeđe a druga češće predlažu svoje članove za priznanja. Tako, primjerice, PDS »Velebit« iz

PLANINARSKA PRIZNANJA DO 31. PROSINCA 2003.

Vrsta priznanja	Regija Zagreb	Ostale regije	Izvan Hrvatske	Ukupno
Plaketa HPS	103	73	3	179
Zlatni znak HPS	533	481	99	1113
Srebrni znak HPS	756	755	18	1529
Brončani znak HPS	1205	1419	-	2624
Priznanja (pismena)	5	3	-	8
Plaketa PSJ	9	8		17
Zlatna značka PSJ	119	73		192
Srebrna značka PSJ	125	119		144
Ukupno	2855	2931	120	5906

etičkih razloga uopće ne predlaže Savezu svoje članove za priznanja (oni koji su ih dobili predložio je netko izvana), dok neka društva predlažu i mimo pravilnika, pa ih komisija ne može prihvati.

Redovnim prizanjima valja pridodati posebnu priznanja dodijeljena udrugama i pojedincima u povodu Međunarodne godine planina 2002. koja su uručena na Skupštini HPS 2003. godine. Tom prigodom dodijeljeno je 212 posebnih spomenica (svim planinarskim udrugama) i 116 posebnih priznanja s prigodnom značkom planinarima koji su se istaknuli u obilježavanju Godine planina. Neko je vrijeme statut Saveza predviđao da se imena do-

bitnika najviših priznanja trebaju objaviti u glasilu Saveza, no to se rijetko događalo, najčešće zbog zaborava, pa bi možda taj propust trebalo danas nadoknaditi. Budući da je broj dobitnika zlatnog znaka u proteklih 48 godina tako velik da Hrvatski planinar jednostavno ne može objaviti sva njihova imena, na ovom mjestu donosimo samo popis dobitnika najvišeg priznanja, plakete, što i nije teško jer komisija ima vrlo dobру evidenciju o svim priznanjima.

DOBITNICI PLAKETE

PLANINARSKOG SAVEZA JUGOSLAVIJE

Dobitnik	Društvo	Godina
Aleksić Nikola	Vihor, Zagreb	1985.
Kašpar Željko	Vihor, Zagreb	1985.
Kiraly Branko	Željezničar, Zagreb	1990.
Poljak Željko	Velebit, Zagreb	1985.
Rodman Dragutin	Grafičar, Zagreb	1988.
Rukavina Josip	Lipa, Sesvete	1987.
Smerke Zlatko	Ravna gora, Varaždin	1985.
Sudnik Ivica	Japetić, Samobor	1985.
Škerl Božidar	Sutjeska, Zagreb	1985.
Škoti Branko	Paklenica, Zadar	1989.
Tomerlin Slavko	Paklenica, Zadar	1989.
Vičić Stanko	Platak, Rijeka	1985.

Uz ovih dvanaestoro planinara, Plaketu PSJ primila su plan. društva Kalnik, Križevci (1989), Paklenica, Zadar (1989), Kamenjak, Rijeka (1987), Željezničar, Zagreb (1990) i Općinski plan. savez Rijeka (1988).

DOBITNICI PLAKETE PSH I HPS

DO 31. PROSINCA 2003. GODINE

Dobitnik	Društvo	Godina
Acman Karlo	Grafičar, Zagreb	1983.
Aleksić Nikola	Vihor, Zagreb	1987.
Alfirević Miro	Kozjak, Kaštel Sućurac	1999.
Alujević Žarko	Sutjeska, Zagreb	1984.
Antunac Ivo	Kamenar, Šibenik	2003.
Armanini Petar	Željezničar, Zagreb	1990.
Bakotić Bruno	Kozjak, Kaštel Sućurac	1999.
Bakotić Žarko	Kozjak, Kaštel Sućurac	1999.
Bakotin Hrvoje	Kozjak, Kaštel Sućurac	1999.
Baljić Ismet	Velebit, Zagreb	1990.
Belačić Drago	Željezničar, Zagreb	1979.
Benković Andrija	Željezničar, Gospic	2003.

Biličić Mato	Kapela, Zagreb	1991.
Blašković Vladimir	Zagreb-Matica, Zagreb	1981.
Blažević Branko	Bijele stijene, Mrkopajl	2000.
Bogević Boris	Učka, Rijeka	1997.
Božičević Srećko	Željezničar, Zagreb	2000.
Božić Stipe	Mosor, Split	1995.
Božić Vlado	Željezničar, Zagreb	1987.
Brecelj Marjan	Plan. zveza Slovenije	1975.
Brkašić Zvonko	Željezničar, Zagreb	2000.
Bučar Zlatko	Dubovac, Karlovac	2001.
Bužančić Branko	Mosor, Split	1995.
Ceraj Zdravko	Vihor, Zagreb	1985.
Cišper Rudolf	Psunj, Pakrac	1999.
Colnar Josip	Kamenjak, Rijeka	1997.
Dijačić Milan	Dubovac, Karlovac	2003.
Dlouhy Milovan	Vihor, Zagreb	1993.
Dobronić Lelja	Zagreb-Matica, Zagreb	1995.
Đorđević Dragan	Dugi vrh, Varaždin	1998.
Đurić Tomislav	Priroda PBZ, Zagreb	1994.
Ferček Jeronim	Strahinjščica, Krapina	1999.
Filipčić Juraj	Kapela, Zagreb	2002.
Filips Đuro	Zagreb-Matica, Zagreb	1996.
Firinger Kamilo	Jankovac, Osijek	1975.
Frančeski Adolf	Željezničar, Zagreb	1995.
Frančeski Vilma	Željezničar, Zagreb	1995.
Friščić Franjo	Ivančica, Ivanec	1999.
Gabrić Goran	Mosor, Split	1995.
Galinec Vlatko	Naftaplin, Zagreb	1993.
Georgijević Adalbert	Japetić, Samobor	1983.
Gerželj Joško	Mosor, Split	1995.
Gobec Željko	Vihor, Zagreb	1993.
Golubić Darko	Sljeme, Zagreb	1990.
Gomzi Zoran	Kapela, Zagreb	1994.
Grđodolnik Olga	Sljeme, Zagreb	1995.
Gregorina Zvjezdana	Zagreb-Matica, Zagreb	2000.
Grimani Ante	Split, Split	1983.
Gros Čedomil	Sljeme, Zagreb	1995.
Gros Senka	Sljeme, Zagreb	1999.
Grubač Branko	Krndija, Našice	2003.
Grubanović Josip	Sljeme, Zagreb	1985.
Grubanović Mladen	Sljeme, Zagreb	1995.
Günter Adang	Plan. savez Zagreba	1985.
Habdija Đuro	Bilogora, Bjelovar	1982.
Hanžek Dragutin	Kapela, Zagreb	1983.
Herceg Ljudevit	Milengrad, Budinščina	1997.
Hlebec Alfred	Zagreb-Matica, Zagreb	1985.
Hrg Franjo	Ivančica, Ivanec	1999.
Ivić Milan	Vihor, Zagreb	1993.
Jakovina Ivan	Sokolovac, Požega	1998.

Janeš Ladislav	Sljeme, Zagreb	1995.	Neferović Velimir	Željezničar, Zagreb	1983.
Japundžić Ljubo	Sljeme, Zagreb	1983.	Nemec Vlatko	Kapela, Zagreb	2002.
Jelušić Tihoraj	Opatija, Opatija	1983.	Pačarić Stjepan	Sljeme, Zagreb	2000.
Jerman Franjo	Željezničar, Zagreb	2000.	Pavešić Miljenko	Učka, Rijeka	1989.
Juras Ante	Kamenar, Šibenik	2003.	Pavlenjak Zvonko	Psunj, Pakrac	2003.
Juretić Zlatomir	Zagreb-Matica, Zagreb	1983.	Pavlović Nikola	Krndija, Našice	1997.
Jurić Vjenceslav	Željezničar, Zagreb	1995.	Perić Đuro	Paklenica, Zadar	1987.
Jutrović Tomislav	Zanatlija, Zagreb	1996.	Petković Antun	Sokolovac, Požega	1974.
Kadić Miroslav	Naftaplin, Zagreb	1993.	Pevec Ivo	Zagreb-Matica, Zagreb	2002.
Kaliterina Ivica	Mosor, Split	1995.	Plepel Ante	Kozjak, Kaštel Sućurac	1999.
Katalinić Pjer	Kamenjak, Rijeka	1996.	Podgornik Dinko	Zagreb-Matica, Zagreb	1979.
Kiraly Branko	Željezničar, Zagreb	1983.	Poljak Željko	Velebit, Zagreb	1983.
Kovač Zvonko	Mosor, Split	1995.	Potočnik Miha	Plan. zveza Slovenije	1977.
Kovačić Milivoj	Bilo, Koprivnica	1986.	Prizmić Vinko	Mosor, Split	1995.
Kriška Miljenko	Mosor, Split	1995.	Puharek Stjepan	Ivančica, Ivanec	1999.
Kuka Mladen	Dubovac, Karlovac	1997.	Radić Otmar	Učka, Rijeka	1997.
Kulaš Zdenko	Dubovac, Karlovac	1999.	Rihtarić Milivoj	Dugi vrh, Varaždin	1997.
Kumičić Eugen	Zagreb-Matica, Zagreb	1996.	Risek Matija	Strahinjščica, Krapina	1999.
Kušter Ivica	Kuna gora, Pregrada	2000.	Rodman Dragutin	Grafičar, Zagreb	1977.
Ladavac Olga	Zagreb-Matica, Zagreb	1995.	Ruhek Josip	Zanatlija, Zagreb	1989.
Leskošek Josip	Željezničar, Zagreb	1990.	Rukavina Ante	Visočica, Gospic	1982.
Lipovac Veljko	Zagreb-Matica, Zagreb	2003.	Rukavina Josip	Lipa, Zagreb	1987.
Lipovčak Ivo	Zagreb-Matica, Zagreb	1976.	Schiavato Mario	Obruč, Jelenje	2003.
Loborec Željko	Kapela, Zagreb	2002.	Siriščević Boris	Mosor, Split	1995.
Lopac Mirjana	Sljeme, Zagreb	1995.	Slavić Aldo	Torpedo, Rijeka	1996.
Lovreković Zvonko	Željezničar, Zagreb	1990.	Smolec Slavko	Željezničar, Zagreb	1989.
Lučić-Roki Petar	Zagreb-Matica, Zagreb	1986.	Sobol Franjo	Učka, Rijeka	1997.
Ljubičić Branko	Sljeme, Zagreb	2000.	Sokol Miro	Kozjak, Kaštel Sućurac	1999.
Majnarić Josip	Zanatlija, Zagreb	2001.	Staničić Ljudevit	Željezničar, Zagreb	1986.
Majnarić Vladimir	Grebengrad, Novi Marof	1989.	Stipić Viktor	Kamenjak, Rijeka	1981.
Makšan Đuro	Ravna gora, Varaždin	1999.	Strašek Vilim	Zagreb-Matica, Zagreb	1995.
Mandić Zdravka	Mosor, Split	2003.	Sudnik Ivica	Japetić, Samobor	1973.
Marion Ivo	Željezničar, Zagreb	1983.	Šafar-Gruden Zorka	Željezničar, Zagreb	2000.
Markulin Mirko	Zagreb-Matica, Zagreb	1976.	Šestak Milan	Sljeme, Zagreb	2000.
Marman Zlatko	Krndija, Našice	1997.	Šestak-Smaić Karla	Zagreb-Matica, Zagreb	2002.
Maroević Vinko	Mosor, Split	1995.	Šišić Jerko	Mosor, Split	1985.
Martinek Ivica	Sokolovac, Požega	1989.	Škerl Božidar	Sutjeska, Zagreb	1979.
Maslov Marija	Sljeme, Zagreb	1995.	Škoda Branko	Pliva, Zagreb	2002.
Masnec Franjo	Runolist, Zagreb	1983.	Šoštarić Cvjetko	Ivančica, Ivanec	1999.
Mateljan Ljubomir	Mosor, Split	1995.	Štok Ivo	Zanatlija, Zagreb	1983.
Matošević Miro	Jankovac, Osijek	1983.	Šupuk Davor	Kamenjak, Rijeka	2003.
Medić Bogomir	Mosor, Split	1990.	Tomljanović Milan	Zavižan, Senj	2000.
Mesarić Vladimir	Željezničar, Zagreb	2000.	Trošelj Drago	Krndija, Našice	2003.
Mihaljević Drago	Kapela, Zagreb	1982.	Turković Đuro	Zanatlija, Osijek	1996.
Mitrović Mato	Orahovica, Orahovica	1993.	Vičić Stanko	Platak, Rijeka	1974.
Mlinac Matija	Velebit, Zagreb	1990.	Wilhelm Marijan	Zagreb-Matica, Zagreb	2002.
Moses Dragutin	Sljeme, Zagreb	2000.	Znika Franjo	Željezničar, Zagreb	2000.
Muha Josip	Zanatlija, Osijek	1996.	Žagar Slavko	Krndija, Našice	2003.

OBLJETNICE VELEBITSKOG PLANINARSKOG PUTOA

VLADIMIR JAGARIĆ, Zagreb

U okviru 130. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj proslavljamo i 35. obljetnicu osnivanja Velebitskog planinarskog puta.

Kao poseban oblik planinarenja, potkraj pedesetih i tijekom šezdesetih godina prošlog stoljeća, planinarska su društva počela osnivati tzv. planinarske transverzale. Imale su svoju posebnu pješačku stazu, ime, žig, dnevnik i spomen-značku, uostalom, kao i današnje planinarske obilaznice. Uzdužni velebitski put kroz splet kamenih oblika i s vidicima na more (Premužićeva staza) kao stvoren je za pješačku »transverzalu«. O tome se raspravljalo i na 8. redovitoj godišnjoj skupštini Planinarskog saveza Hrvatske 10. prosinca 1967., gdje je i odlučeno da se osnuje velebitska trans-

verzala pod imenom »Velebitski planinarski put« (VPP). Izvršni odbor PSH povjerio je tada dr. Željku Poljaku organizaciju poslova oko uspostavljanja VPP-a. Pripreme su trajale pune dvije godine. Nakon što je Poljak trasirao stazu od Zavižana do Velike Paklenice, sa 17 kontrolnih točaka, u dužini od oko 100 km, udarna ekipa u sastavu Vojimir Vinterštajger, Stanko Hu-doletnjak, Nikola Aleksić, Alfred Hlebec i, naravno, Poljak, očistila je i označila put markacijama i slovom V, postavila kutije s kontrolnim žigovima, istražila trasu

Uređenje skloništa u kući jure Brkljačića kao dio pripreme VPP-a, ljeto 1968.; na slici Željko Poljak i Alfred Hlebec foto: Vojimir Vinterštajger

* Nakon otvorenja VPP-a autor ovog priloga krenuo je u drugoj skupini planinara (jedan sat poslije prve) na cijelovit obilazak puta. Ponovio je VPP još jednom, godine 1972., a kao član Komisije za transverzale PSH (poslije i njen pročelnik) nekoliko je puta sudjelovao u čišćenju i obnavljanju VPP-a (u društvu Ivice Mesića, Kreše Ormanca, Ede Pavšića i Alfreda Hlebeca).

Svečanost otvorenja VPP-a 4. srpnja 1969., s lijeva: ing. Ante Premužić, predsjednik PZS Miha Potočnik, tajnik PSH Nikola Aleksić i (govori) predsjednik PSH Božo Škerl

foto: Vladimir Jagarić

kroz južni Velebit (Premužićeva staza prolazi samo sjevernim i srednjim Velebitom), uredila »stara« i pronašla nova skloništa (Skorpovac, Oštarije, Jelova ruja), te ih opskrbila, primjerice i s petrolejskim lampama. U tome su povremeno sudjelovali i mnogi drugi planinari.

U izdanju PSH, nekako u isto vrijeme, tiskana je Poljakova knjiga »Velebit« s opisom čitava puta, kao i sa svim podacima o Velebitu. Svečanost otvaranja VPP-a trajala je tri dana, 4., 5. i 6. srpnja 1969. Prvi dan: dolazak planinara (bilo ih je oko 1000) i postavljanje šatora ispred doma na Zavižanu, na livadi pored zavižanske ceste (»komandant šator-grada« bio je Vili Strašek). U 16 sati ispred doma održali su pozdravne govore Nikola Aleksić, tajnik PSH, Božo Škerl, predsjednik PSH, dr. Miha Potočnik, predsjednik PZS i kao počasni gost ing. Ante Premužić koji je i službeno otvorio VPP. Na večer pjesma uz logorsku vatru. Drugi dan: dvije skupine od desetak planinara krenule su na cijelovit obilazak puta, dok su neki otišli po prve kontrolne žigove na Gromovaču, do Rossijevog skloništa, na Crikvenu i do V. Alana. Treći dan: posjet Velebitskom botaničkom vrtu uz stručno vodstvo, pospremanje šatora i oproštaj s Velebitom.

U sklopu obilježavanja 115. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj, uz nazočnost

oko 500 planinara, održano je ispred Rossijeva skloništa 2. rujna 1989. četverostruko slavlje: Dan planinara Hrvatske, na zidu skloništa otkrivanje spomen-ploče dvanaestorici zaslужnih velebitskih istraživača i planinara, predstavljanje planinarske akcije »Desetljeće Velebita« i 20. obljetnica VPP-a. Na svečanosti je govorio tadašnji predsjednik PSH Vlado Mihaljević, inicijator »Desetljeća Velebita« i »graditelj« obnove Schlosserovog doma na Risanjaku.

Uz Slovensku planinsku pot br. 1 (Pohorje - Ankaran), VPP je bio vrlo popularan među planinarama, ali i veoma zahtjevan. Bila je to velika propaganda za planinarstvo, posebice za Velebit, za »planinu snova« kako je to jednom rekao za svoju zavičajnu planinu dr. Ivan Krajač. Do 1999. godine u »prometu« je bilo oko 7500 (!) dnevnika, a »velebitskim transverzalcima« podijeljeno je 1739 značaka.

Povodom Dana planinara na Štirovači, 2. i 3. srpnja 1994., uz nazočnost oko 600 planinara, svečano je otvoren novi planinarski put pod nazivom Velebitska obilaznica. Tu obilaznicu, kao zamjenu zbog tada onemogućenog obilaska trase VPP-a na južnom Velebitu, otvorio je Tomislav Pavlin, predsjednik Komisije za planinarske putove HPS-a. Istovremeno je tada slavljena 25. obljetnica VPP-a i otvorene kuće na Velikom Lubenovcu. Prema tome, 2004. godina je i godina 10. obljetnice Velebitske obilaznice.

Velebitski planinarski put je ponovno zaživio 1999. godine, kada je izdan novi dnevnik i ponešto izmjenjena trasa na južnom Velebitu. Trasa VPP-a danas vodi preko Stapa i Velikog Rujna do Struga. Godine 2000. HPS je izdao i vodič Alana Čaplara po VPP-u. Ove je godine i 5. obljetnica otvorenja obnovljenog VPP-a. Sve nas treba veseliti činjenica da Velebitskim planinarskim putom ponovno prolazi sve više planinara i velebitskih zaljubljenika.

VIJESTI IZ KOMISIJE ZA PLANINARSKE PUTOVE HPS

U Samoborskom i Žumberačkom gorju, na Oštretu i u Koretićima održan je 8. i 9. svibnja tečaj za markaciste. Na njemu je sudjelovao rekordan broj polaznika: 56 iz 17 planinarskih društava (»Grafičar«, »Vrapče«, »Zagreb-Matica« i »Željezničar« iz Zagreba, »Bilo« Koprivnica, »Duga« Rijeka, »Grohot« Marija Bistrica, »Japetić« i »Scout« iz Samobora, »Kamenjak« Rijeka, »Obruč« Jelenje, »MIV« Varaždin, »Opatija«, »Sunovrat« Đurđenovac, »Skradski vrh« Skrad, »Zagorske staze« Zabok i »Željezničar« Gospic). Tečaj su vodili instruktori markacista Zdenko Kristijan, Bernard Margitić, Edo Hadžiselimović i Tomislav Pavlin.

Sljedeći tečaj održat će se 2. i 3. listopada ove godine. Mjesto će se odrediti naknadno, a prijave svojih članova društva mogu odmah slati na adresu komisije, koja će odrediti mjesto održavanja i poslati dopis s uvjetima za pristupanje tečaju.

Nestajanje žigova na vrhovima predstavlja i dalje problem, te ćemo ga ubuduće riješavati metalnim žigovima zavarenim na upisnim kutijama. Neka društva nažalost ne vode dobro brigu o žigovima na vrhovima na svom terenu. Molimo obilaznike HPO za razumijevanje te im preporučamo da se na vrhovima gdje žiga nema fotografiraju.

Samostalno uređivanje planinarskih puteva i obilaznica nije u duhu planinarske etike i svaki takav posao stvara problem, jer ga obično rade oni, koji nemaju osnovna znanja o uređivanju planinarskih puteva. Nastojanja pojedinaca i društava da učine nešto korisno jesu za pohvalu, ali je pritom nužna suradnja s Komisijom za planinarske putove.

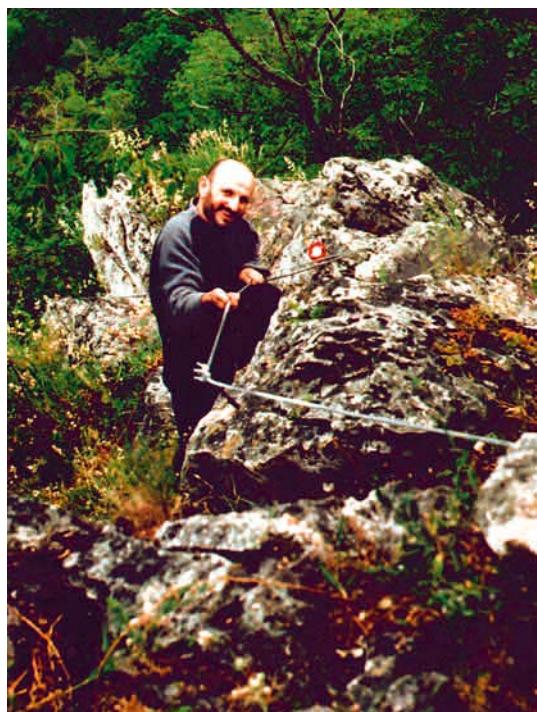
Tomislav Pavlin

PROMIJENJENO ČELIČNO UŽE NA ŽOHAROVOM PUTU NA OKIĆU

U subotu 29. svibnja Sekcija visokogorskog planinarenja HPD »Željezničar« zamjenila je dotrajalo čelično uže na Žoharovom putu na Okiću. Dragutin Bela-

čić Žohar čijim je nadimkom prozvan ovaj put, bio je dugo godina istaknut član Alpinističnog odsjeka HPD »Željezničar«. Njemu u čast alpinisti istog društva napravili su klinčani put na Okiću.

Nakon što smo snimili postojeće stanje i prikupili potreban materijal, prionuli smo ovom vrlo zahtjevnom poslu. Prvo smo učvrstili užad na koju smo se navezivali i osiguravali tijekom radova. Skinuli smo staru sajlu koja je na jednom mjestu bila u potpunom prekidu. Nije sve išlo gлатко. Matice na zahrdalim vijcima na stezalkama, koje se postavljaju ispred ili iza klinova, bilo je nemoguće odvratiti pa smo ih rezali pilom. Tamo gdje to nije bilo moguće koristili smo velika kliješta za rezanje željeznih šipki. Skinuvši staru sajlu mislili smo da je glavni dio posla obavljen, no onda je slijedilo mukotrpo provlačenje nove 10 mm debele sajle kroz klinove

Na Žoharovom putu nakon obavljenog posla
foto: Marko Totić

čije su rupe bile prilagođene za tanje čelično uže. Svaki drugi klin morali smo turpiti za nekoliko milimetara. Ni vrijeme nam nije išlo na ruku: bilo je oblačno, a povremeno je i kišilo.

Na kraju nam je najgore palo to što nam je domać pred nosom zatvorio dom, pa smo željeno pivo koje nam je služilo kao motivacija za radove, morali zaboraviti bo prve birtije. Na sreću, ona nije bila daleko.

Slavko Patačko

LIČKI GORSKI BISERI

Članovi PD »Željezničar« iz Gospića konačno će uspostaviti i organizirati svoj planinarski put. Naime, krajem godine, najvjerovaljnije će sve biti spremno za otvorenje planinarske obilaznice »Lički gorski biseri«. Ona će obuhvatiti 14 malo poznatih vrhova. Nova obilaznica bit će točkastog tipa.

Nakon što su gospički željezničari usaglasili s Komisijom za planinarske puteve HPS započeli su s markiranjem novih planinarskih putova. Ovih dana markiran je pristup na vrlo atraktivni vrh smješten u središtu ličkog polja - Zir. Napravljene su predmarkacije od Metle preko Metlačkog razvrsja i Sklopine do Oštrog Kozjaka, kao i za Konjevaču, vrlo atraktivni vrh s druge strane Brušana. Od zanimljivijih vrhova još ističemo Kremen, Tremzinu, Crnopac, Veliki Rajinac i Begovaču.

Ako se svi ostali radovi naprave na vrijeme kao što su tisak dnevnika, izrada pečeta, markiranje putova i izrada trofejnih značaka, otvorenje Planinarskog puta »Lički gorski biseri« trebalo bi se izvršiti do 6. studenog ove godine.

Tomislav Čanić

MARKIRAN PUT BRUŠANE - PASJI KLANAC

Markacisti PD »Željezničar« iz Gospića nedavno su obnovili dosta osporavanu planinarsku stazu od Brušana do Pasjeg klanca. Naime, stazu je prvi obilježio gospički planinar pok. dr. Ante Rukavina tumačeći da je to najблиži put kojim su trgovci i seljaci dolazili iz Like u Lukovo Šugarje i obrnuto. Prošle godine gospički markacisti su obilježili i obnovili put od Piskovite kose do Šugarske dolibe kroz Ramino korito. Ako se ostvare zacrtani planovi onda će gospički željezničari samo u posljednje dvije godine obilježiti više putova nego oba gospička društva zajedno u između dva rata.

Tomislav Čanić

Na vrhu Šatorine

foto: Igor Adamec

DEZINFORMACIJE O KUGINOJ KUĆI

Da neki »dobronamjerni« nazovimo planinari nemaju mira, najbolje svjedoče proširene dezinformacije o stanju i navodnim problemima u Kuginoj kući. Velik broj planinara me zvao telefonom ili osobno kontaktirao još ranih proljetnih dana s pitanjem je li se doista urušio krov u Kuginoj kući. Većini sam obrazložio kako je rat u Lici davno prošao, a da bi se krov u Kuginoj kući mogao urušiti samo od posljedica granatiranja.

Mnogi planinari koji su prošle zime posjetili planinarsku kuću »Alan«, dobili su tu informaciju navodno od nekog ličkog planinara koji je tu duže vremena boravio. Ako je i od ličkog planinara - ipak je previše.

Druga vijest koja je »procurila« bila je da je u Kuginoj kući izvršena provala, pokraden sav inventar, tako da se nema ni s čim jesti. Istina je da je jesen izvršena provala u kuhinju Kugine kuće, ali je odnesena plinska boca. Potom je prošlog ljeta provaljeno u spašavnicu, jer je navodno došlo više grupa, a nije bilo dežurnog.

Također su se mogle čuti i glasine kako je u Kuginoj kući zatrovana voda. Međutim, svaki posjetitelj može vidjeti na sobi dežurnog, analizu i nalaz Zavoda za javno zdravstvo. Nalaze tražimo dvaput godišnje.

Ovim putem obavješćujemo planinare da će Kugina kuća stalno biti otvorena u vremenu od 1. srpnja do 31. kolovoza. U rujnu ove godine raditi će vikendom, a ostalim mjesecima po najavi. Upravni odbor imenovao je za novog voditelja kuće tajnika Društva Milu Štajduharu koji će voditi brigu o održavanju kuće, rasporedu dežurstava i radnim akcijama. Za sve najave i druge informacije možete se obratiti na tel. 053/575-433 ili mob. 098/16-41-031.

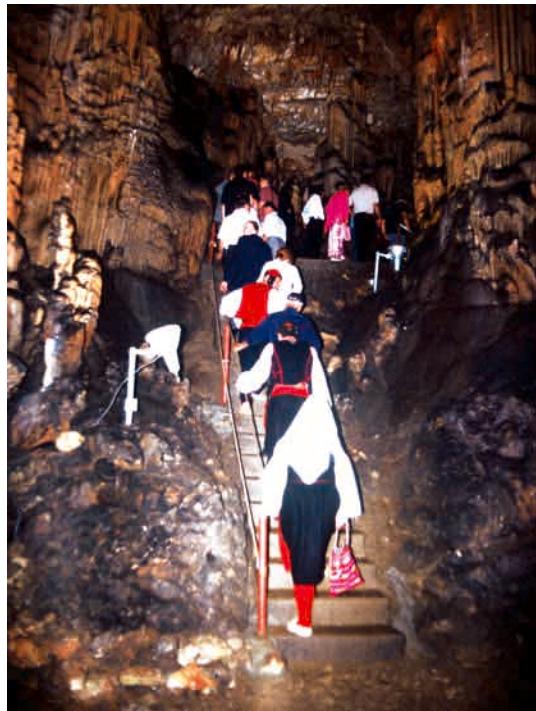
Tomislav Čanić

VRANJAČA - TREĆI PUT

Pred špiljom Vranjačom iza Mosora, 31. svibnja 2004. upriličena je svečanost povodom ponovnog otvaranja špilje za posjet turista. Prvi puta špilja je bila uređena 1929., ponovno 1970. i sada po treći puta. Špilja je odlukom lokalnih vlasti dvije i pol godine bila zatvorena zbog administrativnih razloga. Radi ubrzanja rješenja prošle su godine, odmah nakon proslave 100 godina otkrića druge dvorane špilje, špilju posjetili djelatnici Uprave i Zavoda za zaštitu prirode Ministarstva kulture Republike Hrvatske, odredili mjere zaštite i s lokalnim čelnicima dogovorili rješenje problema.

Lokalne su vlasti prepoznale važnost špilje i pružile moralnu i financijsku pomoć za obnovu špilske opreme kako bi se što prije uključila u turističku i obrazovnu

Izvođači programa u narodnim nošnjama obilaze špilju
foto: Vlado Božić

ponudu općine Dugopolje i županije Splitsko-dalmatinske. Sagradeno je parkiralište kod zaselka Punde, obnovljeno je 350 m puta od parkirališta do špilje, obnovljen je prostor ispred špilje za prihvat posjetitelja (telefon, pitka voda, ploča s uputom o ponašanju posjetitelja i dr.), uključena je struja za rasvjetu špilje.

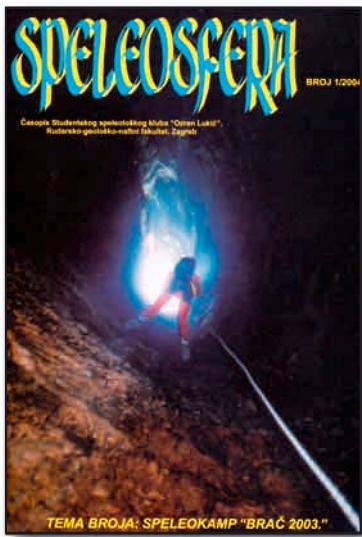
Pozdravne govore održali su načelnik općine Dugopolje, župan Splitsko-dalmatinske županije Kruno Peronja i ravnatelj Zavoda za zaštitu prirode Davorin Marčović, a dugopoljski je župnik blagoslovio špilju. Uzvaničici su tada, u pratnji predstavnika televizije i štampe razgledali unutrašnjost špilje, gdje su obnovljeni putovi (podzidi, stube i ograde) i rasvjeta. Nakon razgledavanja svi su uživali u domjenku koji su priredili domaćini, braća Vlado, Branko i Marko Punda s obitelji. Nadamo se da špilja neće više biti zatvarana i da će novi (stari) koncesionari opet uzorno voditi brigu o njoj.

Vlado Božić

SPELEOSFERA - NOVI HRVATSKI SPELEOLOŠKI ČASOPIS

U petak, 21. svibnja 2004. u prostorijama Rudarsko-geološko-naftnog fakulteta u Zagrebu predstavljen je novi speleoški časopis »Speleosfera«, djelo Studentskog speleoškog kluba »Ozren Lukić« (SSKOL), kojemu je sjedište na RGN-u, u Pierottijevoj 6. Časopis je formata B5, mekih korica, tiskan na 54 stranice, s mnoštvom crteža, (nacrta) i fotografija u boji. Urednici su studenti RGN-a Marina Trpčić i Neven Šuica, a stručni suradnik prof. dr. Ivan Dragičević.

SSKOL je osnovan 16. prosinca 2002. i od tada su njegovi članovi vrlo aktivni. Od većih akcija treba spomenuti održavanje speleoške škole u proljeće 2003. i organiziranje speleoškog logora u ljetu na Braču. Tema ovoga, prvog, broja časopisa je speleoški logor na kojem je sudjelovalo 27 članova iz SSKOL, SD »Karlovac«, SO HPD »Dubovac«, SO HPD »Željezničar«, SU »Spelunka« i PD »Profunda« iz Selca na Braču. Istraženo je 6 jama, najdublja 105 m, i posjećeno više istraženih špilja i jama. Prkaz logora dali su: M. Trpčić, N. Šuica, A. Mihalić, J. Lindić, G. Puda, N. Kovač i D. Zandomenigo. U nastavku R. Ozimec je daje pregled

biospeleoloških istraživanja na speleološkoj ekspediciji »Rakovica 2002«; M. Trpčić opisuje Rudnik na Klementi i jamu Pećinu, koji su istraženi tijekom speleološkog logora »Japage 2002« na Velebitu. Osvrt na Skup hrvatskih speleologa na Ozlu 2003. dali su M. Trpčić i N. Šuica, a N. Muzjak prikazuje projekta KEC o zaštiti krških ekoloških ekosustava u Hrvatskoj, J. Lindić ukazuje na zanimljivost kosih stalaktita u jami Golubinki 2 na Korčuli, a M. Trpčić na potrebu daljeg proučavanja šišmišovog guana kao zanimljive mineralne sirovine.

Prenesene su neke vijesti s Interneta, i to: o novom nalasku ostataka modernog čovjeka u jednoj šilji u Rumunjskoj, o nalazu ostataka šiljskog medvjeda i šiljskih crteža u SAD-u te o posjeti belgijskih speleologa jami BU55 (-1408 m) u Francuskoj. Svoj posjet Hraničkom krasu u Češkoj opisao je N. Božić, posebno rijetke sigaste oblike zvane »gejzermitti« i pojavu veće koncentracije ugljičnog dioksida u Zbrašovskoj šilji poznatoj po mnoštvu kristala aragonita. Uz to opisao je jamu Propast, duboku 329,5 m, s podzemnim jezerom dubokim 260 m.

O radu SSKOL-a u 2003. pisao je G. Puđa, a M. Trpčić o speleološkoj školi. Na kraju su prikazane naslovnice novih speleoloških knjiga i CD-a (njih 12) s osnovnim podacima, a objavljen je i popis deset najdubljih jama i najdužih šilja istarske županije, koji je saставio H. Cvitanović.

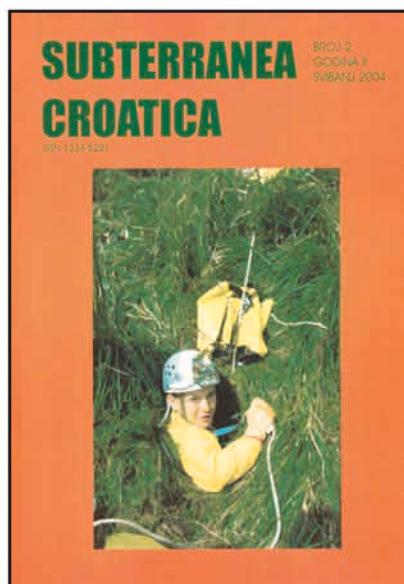
Treba naglasiti da svi članci imaju sažetke na engleskom, njemačkom i talijanskom jeziku. Atraktivnosti časopisa svakako doprinosi njegov grafički dizajn, koji je izvelo duuzeće Skol Media.

Vlado Božić

SUBTERRANEA CROATICA BR. 2

Hrvoje Cvitanović, urednik ovog uglednog karlovačkog speleološkog časopisa, i u ovom drugom broju nudi mnoštvo speleoloških zanimljivosti. Tu je članak o jami Velebiti (-376 m +?) i Lubuškoj jami (-521 m) na Velebitu, o prvom bivakiraju iza preronjenog sifona u Panjkovom ponoru na Kordunu, o ponoru Kolinasi u Istri, o jami Mikelangelo (-256 m +?) na Crnopcu, o Velikoj šilji kod Permana u Kastavštini, o ekspediciji »Šugarska duliba 2001« na Velebitu, o japodskoj nekropoli u kanjonu Jadove u Lici te o istraživanju jame Mamet (-206 m) prije 36 godina. Slijede vijesti o Skupu hrvatskih speleologa »Ozalj 2003«, o 7. velebitaškom natjecanju u speleološkoj orijentaciji u Ogulinu (Đulin ponor - šilja Medvednica), o ponovnom nalazu rijetkog šiljskog lažipauka na Hvaru, o posjeti Božićevoj šilji na Kordunu s mnogo ljudskih kostiju iz doba turskih ratova, o nađenoj šiljskoj gravuri u Učki, o djelatnosti Speleološke udruge »Spelunka« iz Opatije, o skupljanju novca za razminiranje okolice šilje Crno vrelo na Kordunu, o novim istraživanjima u Italiji, o međunarodnom speleološkom skupu u Italiji »Spelaion 2003«, o podzemlju Luksemburga i o novim speleološkim publikacijama. Na kraju je objavljen nekrolog speleologu Zlatku Pepeoniku te popis nadubljih jama i najduljih šilja u Hrvatskoj.

Vlado Božić

HRVATSKI
PLANINAR

MIJO ŠTRK

Neumitni prirodni zakon oduzeo je 10. travnja HPD-u »Sisak« veterana Miju Štrka. Rođen je u Sisku gdje je završio osnovnu školu, a u Zagrebu Srednju tehničku školu. Prvo zaposlenje dobio je u tvornici »Končar« gdje se odmah aktivno uključio u rad planinarskog društva »Rade Končar«.

Nakon povratka u Sisak započeo je s aktivnostima oko osnivanja planinarskog društva. Dana 21. prosinca 1983. održana je osnivačka skupština HPD »Sisak«. Prvi planinarski izlet organiziran je 9. travnja 1984. na Hrastovičku goru. Mijo je 20 godina aktivno i uspješno radio u društvu, pokrenuo i sudjelovao u mnogobrojnim akcijama. Obnova kuće u Oltarima na Velebitu bila mu je jedna od glavnih aktivnosti. Markirao je stazu od Oltara prema Vratniku i Zavižanu, te od Petrinje do voljene Hrastovice. Obišao je cijelu Hrvatsku i postao planinar transverzalac. Obožavao je Velebit, Bijele stijene, Klek i Hrastovičku goru. U selu Hrastovici izgradio je vikendicu koja je često bila okupljalište planinara.

Bio je dobitnik mnogih priznanja, poznat i voljen od planinara širom Lijepe Naše. Svima, a osobito svojim najbližim priateljima, ostat će u trajnoj uspomeni kao dobar čovjek, planinar i priatelj. Dugogodišnja teška bolest nije ga poštedjela. Za sve što je učinio za planinarstvo velika mu hvala.

Milan Božićević

IVICA KERESMAN

Umro je i pokopan istog dana i sata kada i prijatelj mu, planinar Mijo Štrk. Dvadeset godina zajedno su stvarali i planinarili. Nije bilo izleta i akcije u koje Ivica Keresman nije bio uključen. Shrvala ga je teška bolest koja ne bira. Bio je vrhunski planinar i popeo se na mnoge vrhove. Imao je mnogo prijatelja po cijeloj Hrvat-

skoj, a naročito u HPD »Sljeme« među svojim poštarima s kojima se rado družio i odlazio u planinarenje. Planinari HPD »Sisak« posebno su mu zahvalni za sve što je učinio za društvo i planinarenje.

Milan Božićević

ZDRAVKO ČEVAPOVIĆ (1963-2004)

Od kraja kolovoza 2001. godine do početka svibnja ove godine, preminulo je osmoro vrijednih članova HPD »Sokolovac« iz Požege. Među njima i Zdravko Čevapović koji je stradao u prometnoj nesreći 30. travnja, a pokopan je u Požeži 4. svibnja.

Bio je uzoran obiteljski čovjek, zaposlen u »Agrokontroli« iz Vinkovaca, s radnim mjestom u rodnoj Požegi. Zajedno sa suprugom Manuelom i sinovima bio je aktivan član požeške planinarske udruge te PD »Šumar« iz Zagreba. Obišao je mnoge hrvatske i europske planine, a kao član Prve požeške visokogorske ekspedicije uspeo se 1997. godine na Kilimanjaro. U »Hrvatskom planinaru« za mjesec travanj mogli smo pročitati prilog Božidara Krznarića pod naslovom »Doživjeti Himalaju« u kojem je opisan put sedmorice članova PD »Šumar« do Nepala i uspon na Kala Pattaru (5550 m) u masivu Mount Everesta. Među sudionicima bio je i Zdravko Čevapović. O doživljajima s tog puta održao je krajem prošle godine predavanje za članove HPD »Sokolovac«, a već plakatirano predavanje za suseda izostalo je zbog njegove iznenadne smrti.

»Bili smo, a i danas smo ponosni što si bio naš planinarski kolega i priatelj. Neka Ti je laka hrvatska gruda«, rekao je krajem govora na pogrebu Antun Lovrić, odbornik HPD »Sokolovac«.

Ivan Jakovina

15 GODINA PLANINARSKOG SKLONIŠTA »ŠUGARSKA DULIBA«

Kojim putem krenuti prema Šugarskoj dulibi: od Jelove ruje, Stapa, Lukovog Šugarja ili iz Krišca? Uopće nije važno, svaki je put zanimljiv i lijep, poseban. Kako li je tek mjesto prema kojem vode ti putovi? Preljepo, potpuno nestvarno.

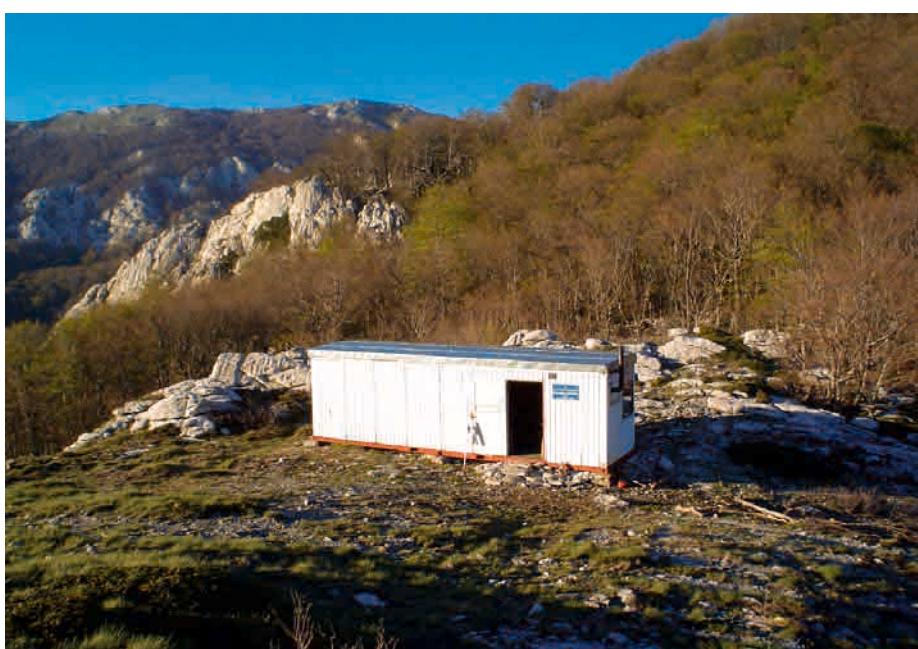
Prije točno petnaest godina postavljen je kontejner na Šugarskoj dulibi. Naše divljenje, pohvale i zahvalnost pripadaju članu PD »Naftaplin« Miljenku Dučiću koji je ostvario zamisao o postavljanju kontejnera kao i onima koji su ga uređivali i održavali.

Sklonište redovito posjećujemo kad god nam to slobodno vrijeme dozvoli. Uvijek gledamo što još treba na njemu doraditi, promijeniti i učiniti da boravak u njemu bude što ugodniji svakom planinaru kojem treba krov nad glavom. Čitajući upisnu knjigu u skloništu, osjetila sam potrebu da napišem koji redak. Naime, pla-

ninari, i oni drugi, upisuju svoje dojmova i svoje viđenje skloništa. To je u redu, međutim, ružno je pronaći kritike poput ovih: krave su oneredile okolinu, nije dovoljno čisto, nije komforan krevet, nema cijedila za tijesto... Ne vrijedi ih više ni ponavljati, ne zasluzuju. Treba li reći da su sve stvari u skloništu donesene na leđima mule (Keke) ili na leđima planinara? Treba li reći da su »odnesene« mnoge stvari koje smo ostavili da služe svima nama? U jednom časopisu čak je cijeli članak posvećen kritici boje kontejnera i njegova položaja.

Iskreno se pitam: koliko je planinara osušilo mokru odjeću u skloništu uz topnu peć, koliko ih se zaštitovalo od bure i prespavalno na sigurnom i topлом, koliko nas je ugodno časkalo uz topnu hranu i spavajući na spužvanja? I zato glasno treba reći: hvala svima koji su do danas na bilo koji način doprinijeli očuvanju planinarskog skloništa na Šugarskoj dulibi! Dobrodošli!

Branka Kašaj

Planinarsko sklonište »Šugarska duliba«

foto: Tomislav Zoričić

SKUPŠTINA HPD »ZANATLJIA« IZ ZAGREBA

Dana 12. svibnja održana je izborna skupština HPD »Zanatlija«. Na Skupštini se okupilo oko 150 članova i gostiju, a svečana dvorana Doma obrtnika bila je prelijesna da primi sve uzvanike. Među njima bili su predstavnici HPS-a, hrvatskih planinarskih društava, planinarskog društva »Obrtnik« iz Ljubljane te visoki predstavnici Udruženja obrtnika.

Društvo je podvuklo crtu nakon plodonosne četiri godine. Iz izješća izdvojimo najvažnije aktivnosti: redovito održavanje izleta svaki vikend, briga o planinarskom domu »Hunjka« na Medvednici, održavanje planinarske škole te akciju predsjednika Josipa Majnarića da Medvednica ponovo dobije razglednu piramidu. Zaslužnim članovima uručena su priznanja društva i HPS-a te priznanja Udruženja obrtnika. Nakon pet mandata i dvadeset godina rada za društvo, dužnost predsjednika napustio je Josip Majnarić, koji je jednoglasno izabran za počasnog predsjednika. Također jednoglasno, za novog predsjednika izabran je mladi Tomislav Muhić. Novi predsjednik je, osim organizacije izleta, kao svoj prvi zadatku istaknuo organiziranje planinarske škole i pomlađivanje članstva. Nakon skupštine uslijedila je veselica uz večeru, piće, tamburaše i domaće kolače koje su pripremile članice društva.

Faruk Islamović

LJETNI TEČAJ ZA VODIČE PRIPRAVNIKE NA MOSORU

Od 15. do 22. svibnja na Mosoru Komisija za vodiče HPS organizirala je i provela ljetni tečaj za vodič-pripravnike. Na tečaj se prijavilo 19 polaznika iz 10 planinarskih društava, a uspješno ga je završilo 13 polaznika stekavši naslov vodič-pripravnik. To su: Joso Gracin, Branko Tetlo, Jurjana Radaljac, Zorana Baranović, Mate Protega, Paško Celić, Zvonimir Kujundžić, Berislav Tkalač, Vojmir Sušanj, Milan Poropat, Marko Totić, Vesna Hrdlička i Anita Turković.

Tečaj je vodio instruktor HPS-a Goran Gabrić, uz pomoć instruktora i predavača Darka Luša, Mladena Mužinića, Nevena Sveteca, dr. Ivane Buklijaš i Nade Pekić. U razdoblju od sedam dana po lijepom vremenu proveden je program za ljetni tečaj koji je usvojio Zbor vodiča 2003. godine. Na kraju tečaja polaznici su primili uvjerenje o završenom tečaju, a naknadno će dobiti vodičke iskaznice s naslovom »vodič-pripravnik HPS«.

Darko Luš

Lapis Plus d.o.o.
ZASTUPNIK Pro-luX
ZA RH BiH i SLO

Compact dalekozori

Monokulari

ZOOM dalekozori

Panoramski dalekozori

Kompas

Alu. bat. lampe

BESPLATNI PROSPEKTI 01/4677015
www.lapis-plus.hr

IZABRANO NOVO VODSVO HPD »SISAK«

U petak 11. lipnjsa početkom u 19 sad u Hotelu Panonija uz sudjelovanje gostiju iz planinarskog društva »Sljeme« iz Zagreba održana je izborna skupština HPD »SISAK«. Nakon prihvatanja izješća o radu za proteklo razdoblje te planova za sljedeći četverogodišnji mandat izabrano je novo rukovodstvo društva. Na dužnost predsjednika izabrana je Mosta Žarković, za dopredsjednika Nedjeljko Balog, a za tajnicu Marija Babić. Zaslužnim su planinarama podijeljena priznanja, a skup je završio plesom i pjesmom.

PLANINARSKA KUĆA »CESARGRAD«

Dana 2. svibnja 2004. godine obilježen je Dan grada Klanjca tradicionalnim Piknikom na Cesargradu, uz izvrstan grah i roštilj, a i uz neizostavne mlade tamburaše iz Klanjca. Uz već nezaobilazno potezanje užeta gdje su snagu odmjerili i mlađi i stari, ovo je bila prilika i za obilježavanje početka obnove naše planinarske kuće.

Sanja Smolčić

KALENDAR AKCIJA

25. 7.	Iz Ivanca do vrha Ivanščica	HPD »Ivančica«, Ivanec Cvjetko Šoštaric, 042781923 Borislav Kušen, 042781923
25. 7.	Ljetni susret na Belecgradu <i>pl. kuća Belecgrad</i>	HPD »Belecgrad«, Belec Verica Havoic, 049/460-135, 098/16-09-056
13. - 15. 8.	Zavjetno hodočašće Gospa od Rujna <i>Veliko Rujno</i>	HPD »Stanko Kempny«, Zagreb Tomislav Pavlin, 01/6140-016, 098/713-313
15. 8.	Hodočašće na Božji studenac <i>PK Javorova kosa</i>	PD »Višnjevica«, Ravna Gora Blažica Sveticki, 098/260-209, tzo-ravna-gora@ri.htnet.
4. - 5. 9.	6. otvoreno prvenstvo G. Kotara u orijentaciji <i>Crni Lug</i>	POK »Ris«, Delnice Ivica Urbanc, 098/1718-376, ivica.urbanc@ri.htnet.hr
5. 9.	Tradicionalni pohod Istrom <i>Kastav - Karaula - Marišćina - LK Globići - Kukuljani</i>	PD HPT »Učka«, Rijeka Ilija Blatanić, 098/305-831, 098/305-832 Dinko Fištrek, 051/674-994

11. 9. 2004.

Otvorenje obnovljenog planinarskog doma »Brezovac« i pohod na Dinaru

foto: Tomislav Marković

CORVUS C46
527,00 kn

ELIOS A42
389,00 kn

PANDION C49
378,00 kn

CROLL B16
271,00 kn

GRI GRI D14
475,00 kn

ASCENSION B17
307,00 kn

MICRO E03
138,00 kn

REVERSO D15
157,00 kn

ZOOM E04
194,00 kn

TIKKA E43P
235,00 kn

SAXO E35
138,00 kn

ZIPKA E44P
277,00 kn

hands
free
lighting

OVLAŠTENI ZASTUPNIK ZA REPUBLIKU HRVATSKU
HIMALAYA SPORT d.o.o. VARAŽDIN, VRAZOVA 8c
TEL/FAX : 042/313-701
himalaya-sport@email.htnet.hr

NA POKAZ OVJERENE PLANINARSKE ISKAZNICE OSTVARUJETE POPUST OD 10 % !